

MINISTERIE VAN DEFENSIE

LANDMACHTSTAF

Dit stuk mag niet worden vermenigvuldigd dan met toestemming Hfd Afd INL

Afdeling / ~~Sectie~~ Inl/Veil
Corresp. adres: Thérèse Schwartzestraat 15
Telefoon: 070 - 245370 tsi

kopie

GEHEIM

ex. nr: [REDACTED]

Men wordt verzocht bij beantwoording datum en nummer van deze brief nauwkeurig te vermelden

Aan
zie verzendlijst.

Zaak-nr.
Code-nr. 12.13

bijlagen: 1

uw brief van

uw kenmerk

ons nummer
046/L/GEH

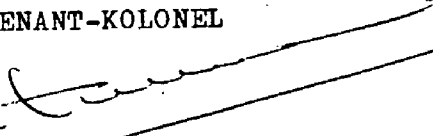
onderwerp: Maandoverzicht
juli/augustus 1977

's-Gravenhage. - 6 OKT. 1977

Hierbij bied ik U het maandoverzicht over de periode juli/augustus 1977 aan, samengesteld door de Sectie Inlichtingen van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van mijn Staf.

Typ: MVDW
Coll:

DE CHEF LANDMACHTSTAF
VOOR DEZE:
HET HOOFD VAN DE SECTIE INL A
DE LUITENANT-KOLONEL

G. KLOOS

GEHEIM

046/L/Gehe.

GEHEIM

~~Geheim~~
EXnr 35

**MINISTERIE VAN DEFENSIE
LANDMAGHTSTAF
AFD INLN VEIL**

MAANDOVERZICHT

juli/augustus 1977

GEHEIM

MAANDOVERZICHT

JULI / AUGUSTUS 1977

De achter de evaluatie geplaatste letters hebben uitsluitend betrekking op interne verwerking en zijn derhalve voor de geadresseerden niet van belang.

INHOUDSOPGAVEblz.nr.:SAMENVATTING

1. Oost-Europa	1-2
2. Midden-Oosten/Afrika	2
3. Verre-Oosten	2

Deel I: Oost-EuropaHoofdstuk A: Politiek

1. Warschaupakt	
a. Parlementair Consultatieve Vergadering	3-6
2. Sovjet-Unie	
a. Sovjet ontwapeningsvoorstel inzake nieuwe massavernietigingswapens	6-8
b. Sovjet-Amerikaanse betrekkingen	8-9
c. Bezetting van de functie van vice-president	9-10
d. Relatie met de Europese Communistische Partijen	10-15
3. DDR	
a. Dissidenten	15-16
b. Relaties DDR-BRD	16-17
4. Polen	
a. Binnenlandse situatie	17-20
5. Hongarije	
a. Betrekkingen met de BRD	20-22
b. Nieuwe lidmaatschapskaarten voor partijleden	22
c. Kadar's bezoek aan de SU	22-23
6. Roemenië	
a. Ontwikkelingen in het externe gebied	24-28
7. Bulgarije	
a. Interne situatie en personele mutaties	28-31
b. Relaties met de SU	31-32
c. Nieuw vriendschapsverdrag met de DDR	32-33

blz.nr.:

8. Joegoslavië	
a. Bezoek Tito aan Sovjet-Unie	33-35
b. Bezoek Tito aan China	35-36
c. Voorgestelde wijziging in de dienstplichtwet	36-37
d. Militaire relaties Joegoslavië-Sovjet-Unie/WP	37-42
9. Albanië	
a. De relatie tot China	42-52
Bijlage bij Hfdst A pt 1.a. 1e alinea	53

Hoofdstuk B: Economie

1. CEMA	
a. 31e Raadszitting	54-55
2. Polen	
a. Landbouw situatie	55-56
b. Het bezoek van de Shah	56

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten

1. Activiteiten	
a. Warschaupakt	57-58
b. Sovjet-Unie	58-60
2. Taktiek	
a. Het gebruik van de BMD bij een Sovjet Llbst	60-64
Bijlage A	65
Bijlage B	66

Deel II: Midden-Oosten/Afrika

1. Egypte-Libië	67-70
2. Libanon	70-74
3. De verhouding SU-Egypte	75
4. Het Zuidelijke Rode-Zeegebied/De "Hoorn van Afrika	75-80

Deel III: Verre-Oosten

1. China	
a. Binnenlandse situatie	81-85
b. Buitenlandse politiek	85-86

SAMENVATTING1. Oost-Europa

Ook in deze verslagperiode is weer gebleken dat de Sovjet-Unie tracht om de onderlinge samenhang tussen de Warschaupakt partners zo sterk mogelijk te maken, waarbij er naar wordt gestreefd "naar buiten" eensluidende meningen te verkondigen. Dit is vooral van belang i.v.m. de komende CSVE-vergadering in Belgrado, waar afwijkende meningen nauwelijks kunnen worden getolereerd, waarbij Roemenië echter als mening blijft verkondigen dat "het recht van individuele lidstaten om een eigen onafhankelijk beleid te voeren onder geen beding mag worden aangetast". Dit is dan ook de reden dat Roemenië in de polemiek over het Eurocommunisme het Sovjet standpunt niet ondersteunde en het door Moskou geïnitieerde appél tegen de neutronenbom niet mede ondertekende, hoewel de ontwikkeling van de neutronenbom ook door Roemenië werd bekritiseerd.

M.b.t. de interne situatie in de Warschaupaktlanden kan nog worden opgemerkt, dat na Polen en Tsjechoslowakije, thans ook Bulgarije te maken krijgt met openlijke uitingen van ongenoegen onder de bevolking.

Dit gevoegd bij het probleem van de dissidenten en de economische situatie van diverse WP-landen, heeft tot gevolg gehad dat in de verslagperiode in een aantal landen mutaties plaatsvonden in partij- en regeringskringen.

De verhouding tussen Joegoslavië en de verschillende WP-partners bleef onveranderd.

Hoewel er reeds langere tijd een verkoeling in de betrekkingen tussen Albanië en China valt te constateren, lijkt het, ondanks de felle Albanese aanval op China, vooralsnog voorbarig om te spreken over een definitieve breuk tussen beide landen.

Op economisch terrein heeft de Sovjet-Unie in de CEMA-vergadering van juni er bij de lidstaten op aangedrongen om zuinigheid te betrachten met energie, de eigen grondstoffen voorraden optimaal te exploiteren en zich voor aanvullende energie- en grondstoffenvoorziening ook te richten tot leveranciers buiten het Socialistische blok. Zo is Polen reeds doende om zijn olie-importen uit Iran te vergroten.

Gedurende de verslagperiode werd bij de landstrijdkrachten intensief geoefend, hetgeen normaal is voor de tijd van het jaar. Onder de "grotere oefeningen" was er één die door de Sovjet-Unie in het kader van de CBM's te voren werd aangekondigd en waarvoor ook waarnemers werden uitgenodigd.

De vuurkracht en tactische mobiliteit van luchtlandingseenheden is door de invoering van het gepantserde amfibische gevechtsvoertuig BMD, aanzienlijk toegenomen. Bij een gewapend conflict zal de Sovjet-Unie dan ook zeker luchtlandingseenheden inzetten.

2. Midden-Oosten/Afrika

De onderlinge verhoudingen tussen diverse landen in het Midden-Oosten en Noord-Afrika blijven slecht, m.n. de betrekkingen tussen Egypte en Libië, waartussen in de verslagperiode felle gevechten in het grensgebied plaatsvonden.

De Sovjet-Unie tracht zijn positie op zijn minst te handhaven en zo mogelijk te versterken. Mede echter door de situatie in Ethiopië en het streven van Saudi-Arabië om de Sovjet invloed terug te dringen, lijkt een versterking van de Sovjet positie vooralsnog niet te verwachten.

3. Verre-Oosten

De interne stabiliteit in China is door het uitschakelen van de "bende van vier" en de rehabilitatie van Teng vergroot al blijft vooral op economisch terrein nog een groot aantal problemen op te lossen. De houding tot de Sovjet-Unie blijft onveranderd, evenals de "samenwerking" met Roemenië, terwijl de goede betrekkingen met Joegoslavië werden hersteld, hetgeen bleek uit de ontvangst van Tito in Peking.

Rekening moet worden gehouden met de mogelijkheid dat China zich sterker dan voorheen zal gaan bezighouden met de situatie in het Midden-Oosten en Afrika, hetgeen niet ten goede zal komen aan de verhouding met de Sovjet-Unie.

Deel I: Oost-EuropaHoofdstuk A: Politiek1. Warschaupakta. Parlementair Consultatieve Vergadering

Van 5 tot 8 juli jl kwam in Leningrad voor de eerste maal een consultatieve vergadering van vertegenwoordigers van de parlementen van de lidstaten van het Warschaupakt bijeen. Deelnemers waren delegaties onder leiding van de parlementsvoorzitters van de Sovjet-Unie, Bulgarije, Hongarije, DDR, Roemenië, Polen en Tsjechoslowakije, alsmede een gastdelegatie van Cubaanse parlementariërs. Op 6 juli richtten zij een Appèl aan de parlementen en parlementariërs van de CVSE-landen (zie bijlage).

Volgens Shitikov, voorzitter van de Raad van de Unie van de Opperste Sovjet van de Sovjet-Unie, waren de parlementen van de socialistische staten van mening dat het voor de gehele mensheid thans van het allergrootste belang is het internationale ontspanningsproces te verdiepen en de CVSE-akkoorden tot leven te brengen. Het doel van de WP-parlementaire bijeenkomst was daarom te komen tot een opsomming en beoordeling van, en discussie over, de resultaten die door op verdieping van het ontspanningsproces gerichte parlementsactiviteiten bereikt waren. Tevens werd de voorbereiding van nieuwe concrete stappen voor de toekomst, gericht op de verbreding van de effectieve samenwerking ter versterking van de vrede in Europa en de wereld, alsmede verdieping van de politieke banden tussen de broedervolken (of broederlanden) beoogd.

Sovjet leider Brezhnev voorzag in een boodschap aan de vergadering een grote rol voor deze bijeenkomst. Shitikov noemde de bijeenkomst "van groot politiek belang" en sprak de hoop uit "dat de bijeenkomst van de parlementariërs van de socialistische landen een concrete bijdrage zal leveren aan de realisering van de verklaring die tijdens de bijeenkomst van het Politieke Consultatieve Comité van de lidstaten van het Warschaupakt in Boekarest in 1976 is opgesteld".

De voorzitter van de Tsjechoslowaakse Federale Vergadering, tevens lid van het Presidium van de Tsjechoslowaakse Communistische Partij,

Indra, bracht in interviews tot uitdrukking dat de Consultatieve Vergadering identieke benaderingen had aangetoond voor de beoordeling van de huidige internationale toestand en voor de taken die daaruit voortvloeien.

Specifiek aan de orde was de slotakte van Helsinki. Indra verklaarde voorts dat de Vergadering had plaatsgevonden op instigatie van het Politiek Consultatief Comité van het Warschaupakt, dat tijdens de zitting in Boekarest in November 1976 had aanbevolen het streven van de parlementariërs van de Warschaupaktlanden in het internationale ontspanningsproces te intensifieren.

De Parlementaire Consultatieve Vergadering was volgens Indra "het begin van een nieuw stadium in de samenwerking tussen de parlementen van de lidstaten van het Warschaupakt". Hoewel de parlementen volgens hem "altijd nauw hadden samengewerkt", en "altijd onze (Warschaupakt) benaderingen op het internationale forum hadden geëördineerd en werkervaringen hadden uitgewisseld" waren de parlementariërs "nu overeengekomen om, zo mogelijk, op regelmatige basis bijeen te komen". Volgens Indra "is unaniem besloten zulke bijeenkomsten van officiële parlementaire delegaties van de Warschaupaktlanden op regelmatige basis bijeen te roepen", en hij had de parlementariërs uitgenodigd zo'n consultatieve vergadering volgend jaar in Tsjechoslowakije te houden.

(D-2) (W)

identieel

Commentaar: (1) Hoewel de pers in alle betrokken staten aandacht heeft geschonken aan de eerste Parlementaire Consultatieve Vergadering van de Warschaupakt lidstaten, is deze bijeenkomst in de Westerse pers nauwelijks genoemd. Afgaande op de beschikbare rapporten over de voordrachten en besprekingen is dit ook wel verklaarbaar, gezien de inhoud van de gerapporteerde besprekingen en toespraken.

De bijeenkomst op zich lijkt wel van belang, omdat de uitspraken van Brezhnev en Indra, en in mindere mate die van Shitikov, doen verwachten dat de PCV in de toekomst zal worden herhaald. Qua karakter lijkt de bijeenkomst vergelijkbaar met de

Noord-Atlantische Assemblée, die, na een reeks ad-hoc bijeenkomsten van NATO-parlementariërs vanaf 1955, eerst in 1967 geïnstitutionaliseerd werd.

Gezien de te verwachten herhaling van de PCV van het Warschaupakt, en het onlangs ook voor de eerste maal bijeengekomen Comité van Ministers van Buitenlandse Zaken van het Warschaupakt (zie MO 05/77), wordt de indruk gewekt dat het Warschaupakt institutioneel versterkt wordt op basis van besluiten van het Politiek Consultatief Comité die tijdens de bijeenkomst in Boekarest in november 1976 zijn genomen. Gelet op het totaal andere karakter van de Communistische "parlementen" is de betekenis van de Parlementaire Consultatieve Vergadering waarschijnlijk geringer dan die van de Noord-Atlantische Assemblée.

- (2) Naar verluidt had de eerste WP Parlementaire Consultatieve Vergadering vooral de CVSE-vervolgconferentie in Belgrado en de uitvoering van de slotakte van Helsinki tot onderwerp. Omdat die Europese veiligheid en samenwerking tot onderwerp hebben doet het vreemd aan dat een Warschaupakt vergadering deze onderwerpen "openlijk", en in aanwezigheid van een Cubaanse delegatie, aan de orde stelde. Dit kan reden voor zorg zijn, waarvoor twee redenen zijn aan te voeren:

- 1° Cuba is geen partij bij de slotakte van Helsinki, en neemt niet deel aan de vervolgconferentie van Belgrado;
- 2° Als uitsluitend de CVSE-vervolgconferentie en de slotakte aan de orde waren is er geen reden tot een uitdrukkelijke relatie met het Warschaupakt, omdat het WP eveneens als zodanig geen partij is bij de slotakte.

In verband met dit laatste moet worden erkend dat Belgrado en Helsinki óók in NAVO verband aan de

orde zijn geweest, zodat uitdrukkelijke vermelding niet van belang hoeft te zijn. Bij de betrokken NAVO-bijeenkomsten waren echter, voor zover bekend, geen derden betrokken, terwijl er bovendien minder ruchtbaarheid aan werd gegeven. Verwijzing naar het Warschaupakt kan daarom bedoeld zijn om de afwezigheid van Joegoslavische parlementariërs te rechtvaardigen, terwijl de Cubaanse aanwezigheid kan voortvloeien uit een soort geassocieerd lidmaatschap van het Warschaupakt, als lid van de socialistische gemeenschap. Bij dit laatste moet echter worden vermeld dat Cuba, voor zover bekend, geen formele -- de jure -- banden met het Warschaupakt heeft.

- (3) Het tijdstip van deze eerste Parlementaire Consultatieve Vergadering houdt waarschijnlijk direct verband met de voorbereidende vervolg-, c.q. "toetsings"-conferentie van Belgrado. De behandelde onderwerpen vormen hiervoor een aanwijzing, doch de bijeenkomst heeft op zich waarschijnlijk geen directe gevolgen voor de standpuntsbepaling in Belgrado. De reden hiervoor is dat de Communistische "parlementen" veeleer een "rubberstempel" karakter hebben dan een beleid-begeleidend karakter.

2. Sovjet-Unie

a. Sovjet ontwapeningsvoorstel inzake nieuwe massavernietigingswapens

Van Oosteuropese zijde is en wordt fel geageerd tegen de beslissing van President Carter ten aanzien van de ontwikkeling van de neutronenbom. Eén van de argumenten is dat het door Carter genoemde "humanitaire" karakter van de neutronenbom op zijn zachtst gezegd cynisch overkomt, met name ook omdat dit nieuwe wapen eerder tegen mensen dan tegen bouwwerken en andere materiële zaken is gericht. Volgens onder meer de Sovjet-Unie, valt de gehanteerde argumentatie niet te rijmen met Carters mensenrechten politiek.

Kennelijk in samenhang met de neutronenbomkwestie, alsmede met

de 37e verjaardag van de atoombomaanvallen op Hirochima en Nagasaki, heeft de Sovjet-Unie op 9 augustus in de ontwapeningsconferentie te Genève voorgesteld stralingswapens op basis van geladen en neutrale deeltjes op te nemen in een toekomstig verbod op de aanmaak en ontwikkeling van nieuwe massavernietigingswapens. De neutronenbom werd echter niet als zodanig genoemd door Sovjet gedelegeerde Likhachev. Het voorgestelde verbod zou ook gebruik van electromagnetische middelen tegen levende doelen dienen te omvatten, alsmede het gebruik van geluidsgolven die tot op grote afstand schadelijk voor mensen kunnen zijn. Verder werden op de Sovjet verbodslijst radioactieve besmettingsmiddelen genoemd die gewonnen worden uit gebruikte kernbrandstof en die tegen mensen, de aardbodem, militaire en civiele doelen gebruikt kunnen worden. Tenslotte zou de Sovjet-Unie het verbod van toepassing willen doen zijn op alle denkbare toekomstige uitvindingen op dit terrein.

Het Sovjet voorstel werd vrijwel direkt door de Amerikaanse regering afgewezen. De VS onderhandelaar in Genève Fisher, verklaarde dat de VS voorstander is van afzonderlijke overeenkomsten tot verbod van specifieke wapens als die bekend worden: ieder wapentype heeft zijn eigen bijzonderheden en risico's, waarvoor, bijvoorbeeld, variaties in controle-mogelijkheden nodig kunnen zijn. Daarentegen steunden de DDR en Bulgarije het Sovjet voorstel.

V.w.b. de Oosteuropese protestcampagne tegen de neutronenbom wordt verwezen naar het commentaar onder pt. 2.d.

(B-1) (W/G)

Commentaar: Herhaaldelijk worden internationaal brede raamverdragen voorgesteld, die echter in de onderhandelingsfase dikwijls stranden bij pogingen aan te geven wat wel en wat niet onder het verdrag valt of dient te vallen: de definitiekwestie. Voor zover raamverdragen tot stand komen, leveren deze in de uitvoeringsfase dikwijls vrijwel onoverkomelijke problemen op.

Dit zal zeker het geval zijn bij verdragen of overeenkomsten die mede betrekking hebben op niet volledig te voorziene toekomstige ontwikkelingen, zoals het door de Sovjet-Unie voorgestelde verdrag. Door het doen van dergelijke brede verdragsvoorstellen valt echter internationaal politiek te scoren, omdat de tegenpartij dan als onwillige partij voorgesteld kan worden. In de praktijk valt meer te bereiken met afzonderlijke overeenkomsten die op een beperkter onderwerp betrekking hebben.

en.ieel

b. Sovjet-Amerikaanse betrekkingen

De Sovjet ambassadeur in Bonn, Falin, heeft onlangs verklaard dat de Sovjet-Unie geporteerd blijft voor de voortgang van Detente, doch volgens hem zijn de Sovjet leiders onzeker en gefirriteerd inzake Carter. Met name vraagt men zich af of de mensenrechten problematiek wellicht een "hefboom" is voor een nieuwe confrontatie, en of Carter wellicht de verhouding tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten niet goed heeft begrepen. In deze context beschuldigt Pravda commentator Bolshakov de VS van psychologische oorlogsvoering. Eerder reeds had de Hongaarse partijleider Kadar tijdens zijn bezoek aan de Bondsrepubliek tot uitdrukking gebracht dat Carter "het Kremlin" in verwarring had gebracht en onzeker heeft gemaakt.

(B-2) (R/W)

President Brezhnev heeft het bezoek van President Tito aan Joegoslavië aangegrepen om voor het eerst sedert de verkoeling in het Amerikaans-Sovjet ontspanningsproces openlijk positief te reageren op "peace feelers" van President Carter. In een reactie op een recente toespraak van Carter in Charleston, North Carolina, noemde Brezhnev deze rede tamelijk positief, en zei dat hij wacht op nadere initiatieven van de zijde van Carter om uit de impasse te geraken. x)

(B-2) (W)

x) Mogelijk vormt de voor 22 september aangekondigde ontmoeting tussen de Amerikaanse en Sovjet ministers van Buitenlandse Zaken, Vance en Gromyko, zo'n initiatief, omdat het gaat om SALT-besprekingen.

Commentaar: Als het Kremlin niet goed raad weet met Carters uitspraken en initiatieven, dan lijkt de meest logische weg om verheldering te vragen. Een uitnodiging van Carter aan Brezhnev om een topontmoeting te houden ter verduidelijking van de wederzijdse standpunten werd echter van Sovjet zijde afgewezen. Dit kan betekenen dat de uitingen van onbegrip en wrevel een zeepbel zijn, bedoeld om verdere concessies los te krijgen en/of tijd te winnen. Brezhnevs verlangen naar nadere initiatieven van Carter kan hier op wijzen. Ook is mogelijk dat Brezhnev zich thans in een defensieve, ondergeschikte positie voelt gedrongen en zich wil versterken vóór nadere contacten op hoog niveau plaatsvinden: spelen op tijdswinst. Een aanwijzing hiervoor zou kunnen zijn dat commentator Arbatov heeft verklaard dat de Sovjet-Unie een betrouwbare partner in vreedzame, coöperatieve, betrekkingen is, maar alleen op voet van gelijkheid en wederkerigheid: Brezhnev zou zich in een hoek gedrukt voelen door de ontwikkeling van nieuwe verfijnde wapens en door Carters mensenrechten-beleid.

astgeheim

c. Bezetting van de functie van vice-president

Ceremoniële functies die normaliter door presidenten of vice-presidenten van staten worden uitgeoefend, zijn recentelijk in de Sovjet-Unie door de volgende functionarissen van het Presidium van de Opperste Sovjet waargenomen: plaatsvervangend voorzitter Polyakov en secretaris Georgadze, tekenden op 4 augustus, met anderen, het condoleance-register voor de Cypriotische president Makarios, en aanvaardden op 8 augustus de geloofsbrieven van de nieuwe Spaanse ambassadeur in de Sovjet-Unie. De begrafenis van Makarios op 9 augustus werd bijgewoond door plaatsvervangend voorzitter Barkauskas.

(D-2) (W)

stgeheim

Commentaar: Gezien het feit dat sinds de afzetting van Podgorny als, en de benoeming van Brezhnev tot, staatshoofd tenminste een viertal Presidium-functionarissen ceremoniële presidentiële/vice-presidentiële functies heeft vervuld, is voorlopig weinig te zeggen over de persoon die de functie van te plaatsvervangend voorzitter van het Presidium van de Opperste Sovjet, gelijk te stellen aan een Vice-President, zal gaan bekleden na aanvaarding van de nieuwe Sovjet grondwet. Die grondwetsaanvaarding zal plaatsvinden tijdens de zitting van de Opperste Sovjet die op 4 oktober a.s. zal plaatshebben.

stgeheim

d. Relatie met de Europese Communistische Partijen

Brezhnev heeft dit jaar evenals voorgaande jaren (sinds 1971 m.u.v. 1975) de meeste Oosteuropese leiders, alsmede de Mongolische leider Tsedenbal, in zijn vakantieverblijf op de Krim ontvangen voor besprekingen. Voor het Joegoslavische staatshoofd Tito werd een uitzondering gemaakt, in die zin dat Brezhnev speciaal naar Moskou terugkeerde. Belangrijke gespreksonderwerpen vormden dit jaar de ontwapening en vermindering van het oorlogsgevaar, de niet-verspreiding van kernwapens, de slotakte van de Conferentie over Veiligheid en Samenwerking in Europa, alsmede problemen rond de internationale communistische en arbeidersbeweging: de controverse over het "Eurocommunisme".

In de verslagperiode is de leidende positie van de CPSU en Moskou in de internationale communistische en arbeidersbeweging tweemaal overduidelijk in het openbaar aan de orde gesteld. De eerste maal betrof dit de Sovjet aanval op het boek "Eurocommunisme en de Staat" van de Spaanse communistische leider Carrillo en de daarop volgende polemiek. De tweede uiting betrof een Gemeenschappelijk Appèl tegen de Neutronenbom en de Wapenwedloop, dat op 8 augustus door de meeste Europese communistische en arbeiderspartijen is ondertekend, alsmede door de

Canadese en Amerikaanse CP'n. Dé grote afwezigen waren de Roemeense en Joegoslavische CP'n, alsmede de CPN, hoewel deze zich wel tegen de neutronenbom hebben uitgesproken.

De Eurocommunistische polemiek begon met een redactioneel artikel in het tijdschrift "Nieuwe Tijden" (Novoye Vremya) van 23 juni, een uitgave van het Sovjet ministerie van Buitenlandse Zaken. Het artikel deed een felle aanval op het Eurocommunisme naar aanleiding van het boek "Eurocommunisme en de Staat" van de Spaanse communistische leider Carillo. De aanval richtte zich hoofdzakelijk op Carillo's ideeën over een verenigd West Europa dat onafhankelijk is van zowel de Sovjet-Unie als van de Verenigde Staten. Dit zou volgens "Nieuwe Tijden" bij realisatie een scheiding veroorzaken tussen Westerse "democratische krachten" enerzijds en de communistische beweging anderzijds, en zou een derde weg tussen het Kapitalisme en Communisme gaan vormen. Als uitvloeisel hiervan, en in samenhang met kritiek op de Sovjet-Unie zelf, werd Carillo en de Spaanse CP een bewuste anti-Sovjet houding verweten die strijdig is met de internationale solidariteit (van Communisten). Tegelijkertijd echter vond "Nieuwe Tijden" dat de door Carillo aangerode tactische en strategische vraagstukken belangrijk en interessant zijn, en dat het de plicht van communisten is deze problemen te bestuderen. Het artikel meende tevens dat het van het grootste belang was dat de diverse CP'n hun meningen over die problemen uitwisselen.

Vele persorganen in de gehele wereld besteedden uitgebreid aandacht aan het artikel in "Nieuwe Tijden". De tekst werd zowel door het Oostduitse partijblad "Neues Deutschland" als door het Bulgaarse partijblad "Rabotnichesko Delo" integraal overgenomen, zij het met een vertraging van 1½ week door de laatste. Het eerste vervolgartikel in "Nieuwe Tijden", een reactie op de reacties, werd eveneens door genoemde bladen overgenomen, zij het dat nu "Neues Deutschland" traag reageerde. Overigens hebben zowel "Neues Deutschland" als "Rabotnichesko Delo" nagelaten een eigen commentaar te leveren.

Van Tsjechoslowaakse zijde daarentegen, werd de "Nieuwe Tijden" aanval nog iets aangedikt, waarbij Bilak, lid van het Presidium van het CC van de CP, het Eurocommunisme aanduidde als "een mengsel van de meest gevarieerde elementen van de theorieën van kleinburgerlijk reformisme, nationaal communisme, volkscapitalisme, democratisch socialisme en socialisme met een menselijk gezicht". Volgens Bilak is het ook niet nodig "nieuwe wegen voor de socialistische revolutie te zoeken".

Via het partijblad "Nepszabadsag" sprak de Hongaarse CP zich indirect uit voor elementen van de Eurocommunistische benadering, door het idee van een eigen onafhankelijke koers voor de verwezenlijking van (maatschappelijke) doelstellingen te steunen. Daarbij zijn echter de ervaringen van de socialistische landen van zeer groot belang, mede omdat het succes of falen van enige CP'n zijn weerslag kan hebben op de gehele communistische beweging. Volgens de Hongaarse leider Kadar is het "Eurocommunisme" beslist geen anti-communistische stroming. Over het geheel genomen zijn de Hongaarse uitlatingen ten aanzien van door het Eurocommunisme opgeworpen problemen echter tamelijk vaag en voor verschillende uitleg vatbaar. (Zie ook pt 5c).

Onder verwijzing naar "Stalinistische concepties" die aan het "Nieuwe Tijden" artikel ten grondslag liggen, is Joegoslavië in Oost-Europa één van de felste deelnemers in de polemiek geworden. Zo noemde het blad "Kommunist" de aanval "kunstmatige en verzonden beweringen en beschuldigingen" uit de (Stalinistische) tijd waarin de programstrategie en politieke lijn van communistische en arbeiderspartijen vanuit één enkel centrum werden gedicteerd, volgens één enkel, alomvattend patroon en model.

Ook van Roemeense zijde werd het idee van een door de afzonderlijke CP'n zelf bepaalde koers gesteund, en het partijblad "Scinteia" beschouwde die eigen koersbepaling als "een onvervreemdbaar recht en plicht". Volgens "Scinteia" is

"het bestaan van een toonaangevend centrum in de communistische wereld uitgesloten en ondenkbaar", terwijl "Scinteia" tevens van mening is dat het fout is "geschillen in de communistische beweging aan te wakkeren, beschuldigingen te uiten en verschillen aan te scherpen", impliciet doelend op het "Nieuwe Tijden" artikel. De ontkenning van het bestaan van een leidend centrum in de internationale communistische beweging werd overigens ook door de Roemeense leider Ceaucescu onderschreven, die zei het een natuurlijke zaak te vinden dat zo'n centrum niet meer bestaat. Dit had hij ook vorig jaar reeds gedurende het Berlijnse Congres van Europese CP'n tot uitdrukking gebracht.

Polen heeft zich in de Eurocommunistische polemiek zeer terughoudend opgesteld, en publiceerde eerst op 4 juli uittreksels uit "Nieuwe Tijden" in "Trybuna Ludu". De Poolse media besteedden ook aandacht aan reacties elders. Eerst op 3 augustus kwam "Trybuna Ludu" zelf met een reactie, die in grote lijnen overeen leek te komen met de uiteindelijke, afgezwakte, kritiek in "Nieuwe Tijden". Het Poolse artikel ondersteunt het proletarisch internationalisme omdat de belangrijkste nationale en internationale belangen van de arbeiders in de diverse landen een eenheid vormen. Delen van het artikel zijn door de Sovjet-pers overgenomen, echter niet het genoemde aspect, dat aanleiding kan geven tot interpretatie als goedkeuring van "onafhankelijk" nationaal-bepaalde politieke koersen. "Trybuna Ludu" meent dat Carillo's ideeën neerkomen op verzet van Westeuropese CP'n tegen de regerende CP'n in de socialistische landen (= Oost-Europa).

Mede ten gevolge van de losgebarsten polemiek zag "Nieuwe Tijden" zich gedwongen middels een tweetal vervolgartikelen op het oorspronkelijk artikel haar aanval af te zwakken, waarbij met name het recht van CP'n hun eigen politieke koers te bepalen centraal staat. Uiteindelijk ontkende "Nieuwe Tijden" het bestaan van ernstige meningsverschillen, waarbij herinnerd werd aan het feit dat de diverse CP'n eensgezind zijn over het uiteindelijk doel van het

communisme, "het doelmatiger verwijderen van het exploitatiesysteem van de mensheid". "Het probleem van erkenning van onafhankelijkheid van communistische partijen is niet aan de orde, omdat", volgens "Nieuwe Tijden", "respect voor de onafhankelijkheid van de broederpartijen en samenwerking met hen op basis van volledige gelijkheid reeds lang het belangrijkste standpunt van de CPSU is".

dentieel

Commentaar: De polemiek rond het "Eurocommunisme" heeft ontegenzeggelijk Moskou en de CPSU in het defensief gedrongen, getuige de uiteindelijke "erkenning" van het recht van de CP'n hun eigen politieke koers te bepalen. Hiermede valt Moskou terug op die resultaten van het Berlijnse Europese CP'n Congres van 1976 die zij sindsdien feitelijk trachtte terug te draaien. De reacties van de diverse CP'n, zowel regerende Oosteuropese partijen als Westerse niet-regerende partijen, wijzen nogmaals op het feit van de verdeeldheid binnen de communistische wereldbeweging. Daarbij valt echter op dat het "Nieuwe Tijden" artikel niet zo zeer inhoudelijk is aangevallen, doch meer wegens de centralistische tendens die aan het artikel ten grondslag ligt. Opvallend is ook dat van de Oosteuropese landen eigenlijk alleen Tsjechoslowakije, en met name Bilak, zich onomwonden voor de Sovjet benadering uitspreekt.

I.v.m. de al eerder in dit overzicht gereleveerde Oosteuropese acties tegen de neutronenbom, is het opvallend dat onder de 28 CP'n uit Europa en N-Amerika, alle als Eurocommunistisch bekend staande Westeuropese CP'n dit protest ter gelegenheid van de herdenking van "Hiroshima" ondertekenden. Dit onderstreept nog eens een ander aspect van de Oost-Berlijnse Europese CP'n conferentie, nl. dat daarbij in essentie de gehele Sovjet buitenlandse politiek t.a.v. het Westen werd onderschreven door alle daar vertegenwoordigde

Europese CP'n.

Zoals vermeld was het opvallend dat Joegoslavië en Roemenië dit protest niet ondertekenden, alhoewel ze wel protest tegen de neutronenbom hebben aangetekend. V.w.b. Roemenië gebeurde dit door het persbureau "Agerpress", dat meldde dat de protestverklaring afkomstig was van het gehele Roemeense volk (dus niet van de CP-Roemenië alleen). Kennelijk heeft de CPR met deze aktie duidelijk willen maken dat zij zich het recht voorbehoudt zelf middelen en wegen te kiezen om haar politieke opstelling naar buiten te brengen, ook als men het met andere CP'n eens is.

3. DDR

a. Dissidenten

De DDR heeft eind augustus een vijftal prominente politieke gevangenen, die al maanden in voorarrest zaten, vrijgelaten en naar West-Berlijn doen uitreizen. Drie van hen waren vorig najaar opgepakt wegens hun protesten tegen de uitsluiting van zanger Wolf Biermann uit de DDR. De vrijlating was een totale verrassing en wordt gezien als een poging de Oostduitse dissidenten-controverse te verzachten. Andere dissidenten gingen de vijf voor naar het Westen. Waarnemers zien een verband tussen de vrijlating en de Oost-West besprekingen over ontspanning.

(C-2) (W)

Commentaar: Waarschijnlijk bestaat er een verband tussen de vrijlating van de dissidenten, en het doen uitreizen van andere dissidenten, enerzijds en de komende CVSE-vervolgconferentie in Belgrado anderzijds. Door deze stap zouden de DDR-autoriteiten willen bewerkstelligen dat de voor hen netelige mensenrechten problematiek tijdens de

vervolgconferentie minder aandacht zal krijgen, en dat de nadruk zal liggen op de door Oosteuro-pa belangrijker geachte ontwapeningsvragen, de principes van Mand I en de economische samenwerking in het kader van Mand II. Door de recente arrestatie van de critiek leverende econoom Bahro zou dit evenwel doorkruist kunnen worden.

b. Relaties DDR-BRD

Op 13 augustus publiceerde het DDR partijblad "Neues Deutschland" een hoofdartikel waarin de 16e verjaardag van de Berlijnse muur "herdacht" werd. Het artikel herinnerde aan steun van de Oosteuropese bondgenoten, waarbij met name de Sovjet-Unie, en verklaarde dat "de veiligstelling van onze staatsgrenzen een gezamenlijke stap van de Warschaupaktstaten was". Het bouwen van de muur was volgens "Neues Deutschland" succesvol, omdat het heeft bijgedragen aan veranderingen in de internationale krachtsverhoudingen ten gunste van het socialisme, met name door versterking van de Oostduitse economie. Een van de schijngestalten van dat succes is de internationale erkenning dat er twee onafhankelijke Duitslanden bestaan, waartussen een staatsgrens bestaat zoals die tussen soevereine staten bestaat. In verband met deze grenzen herinnert "Neues Deutschland" aan het Viermogendhedenakkoord over Berlijn, aan de verdragen tussen de de Duitse Bondsrepubliek enerzijds en de Sovjet-Unie en Polen anderzijds, aan het basisverdrag tussen de DDR en BRD, en aan de Slotakte van Helsinki. In die verdragen wordt volgens "Neues Deutschland" de onaantastbaarheid van de staatsgrenzen van de DDR volkenrechtelijk erkend, terwijl de onaantastbaarheid van de staatsgrenzen (van de DDR) in de Slotakte van Helsinki door een grotere kring van staten bevestigd werd.

Aan de vooravond van de 16e verjaardag van de Berlijnse Muur is op 12 augustus een nieuwe onderhandelingsronde geopend tussen de Bondsrepubliek en de DDR. Ongeveer tegelijkertijd vonden gesprekken plaats tussen vertegenwoordigers van het Westberlijnse stadsbestuur en van Oost-Berlijn.

Er wordt gespeculeerd dat er later dit jaar mogelijk een topontmoeting zal plaatshebben tussen Bondskanselier Schmidt

en de Oostduitse leider Honecker, die in Bonn gezien wordt als lid van dat deel van de DDR-leiding dat bereid is tot verdergaande gesprekken met de BRD. Concrete aanwijzingen hiervoor ontbreken, en een reductie van de agenda der besprekingen van 76 naar 20 punten is in dit opzicht niet bemoedigend.

(C-2) (W)

identieel

Commentaar: Het "ophemelen" van de bouw van de muur als grondslag voor meer ontspannen relaties met Westerse landen doet, op zijn zachtst gezegd, ietwat cynisch aan. Voorts spreekt "Neues Deutschland" over de door Helsinki bevestigde "onaantastbaarheid" van haar grenzen, terwijl in de Slotakte sprake is van onschendbaarheid van grenzen, inhoudende dat deze niet met behulp van militaire middelen gewijzigd kunnen worden. Een vreedzame herziening van grenzen blijft krachtens Volkenrecht en Slotakte van Helsinki te allen tijde mogelijk, zodat "Neues Deutschland" en de DDR-leiding door gebruik van de term "onaantastbaarheid" feitelijk een loopje nemen met het geldende Internationale Recht. Dit blijkt ook uit het feit dat het artikel impliciet Oost-Berlijn in de DDR betreft, zoals vaker is gebeurd, hetgeen in strijd is met het Viermogendhedenakkoord over Berlijn. De contacten tussen de DDR en BRD blijven, ondanks optimistische geluiden, koel, en het wordt dezerzijds uitermate twijfelachtig geacht dat Honecker Schmidt zal bezoeken, en dat Honecker in het kamp der "Genossen" zit dat verdergaande gesprekken met de BRD wenst.

4. Polen

a. Binnenlandse situatie

identieel

(1) Op het dissidentenfront is de rust in Polen ogenschijnlijk weergekeerd na de vrijlating, op 23 juli, van negen in

mei gearresteerde dissidenten, waaronder Kuron, alsmede de vrijlating van vijf arbeiders die sinds de voedselrellen van juni 1976 gevangen zaten. Wel blijft een in maart gevormde beweging voor de verdediging van humanitaire en burgerrechten actief d.m.v. haar nieuwsbrief "Opinia". Een van de zaken waarom gevraagd wordt is de herziening van wetten die strijdig zijn met de humanitaire en burgerrechtsbepalingen van de Poolse grondwet. Verder werd de Poolse regering door het Arbeidersverdedigingscomité gevraagd meer respect te tonen voor mensenrechten, illegale bestuurlijke represailles af te schaffen, de geheime politie in te tomen, de onderdrukking van arbeiders en oppositiebewegingen te stoppen en de vrije discussie te vergemakkelijken. Dit laatste zou onder meer verwezenlijkt kunnen worden door een vrijere pers, c.q. censuurafschaffing. Medio augustus werd nog bekend dat een aantal arbeiders erkenning heeft gevraagd van het recht op staking en werkonderbreking.

(B-2) (R)

- (2) Een tegemoetkoming aan de wensen van het Arbeidersverdedigingscomité vormde mogelijk de publikatie van een brief van de Amerikaanse ambassadeur Davies in het prominente Poolse weekblad "Polityka", waarin hij het mensenrechtenstandpunt van de Amerikaanse regering kort uiteenzette. Deze brief was een reactie op een Polityka-aanval op Carters beleid op dit terrein, en het opvallende was dat de brief in een kader werd afgedrukt met grotere letters dan gebruikelijk. Deze publikatie gaf aanleiding tot een stroom reacties.

(B-3) (R/W)

- (3) Blijkens in juli ontvangen berichten zou partijleider Gierek binnen de partij in toenemende mate aan kritiek bloot komen te staan. Zo zijn er enige aanwijzingen dat het dissidentenvraagstuk aanleiding heeft gegeven tot onenigheid binnen de partij. Giereks gematigde beleid lijkt echter nog steeds voldoende steun in het Politbureau te vinden.

Er zijn ook geen concrete aanwijzingen over een verslechtering in de binnenlandse veiligheidstoestand, hoewel meerdere indicaties aanwezig zijn dat paraatheidsmaatregelen getroffen zijn voor de "veiligheidskrachten", waaronder zowel uitgaans- als vakantie- (c.q. verlof-) beperkingen voor zowel eenheden van de burgermilitia als van de PVA. Het zwaartepunt van deze maatregelen ligt op de steden Warschau, Gdansk en Gdingen, alsmede op het Oppersilezische industriegebied.

(B-6) (R)

- st-heim
- (4) Tijdens een recente bijeenkomst van het Sejm, het Poolse parlement, heeft partijleider Gierek gewezen op de noodzaak "de werking van de representatieve organen te verbeteren, de bevoegdheden van lokale autoriteiten geleidelijk te vergroten en zelf-bestuur te ontwikkelen". In dit verband verklaarde hij tegelijkertijd dat "het recht in acht dient te worden genomen" en dat "de waardigheid van de burgers in iedere maatschappelijke sector gerespecteerd dient te worden" om "de politieke cultuur van de autoriteiten en samenleving voortdurend te vergroten". Gierek hecht, naar verluidt, veel belang aan zijn toespraak, en dit kan de uitgebreide uitweidingen verklaren die in de partijbladen Polityka en Trybuna Ludu verschenen zijn. De redacteur van Polityka, Rakowski, tevens lid van het CC van de PCP, betoogt in zijn commentaar dat het belangrijkste probleem voor de (Poolse) leiders de handhaving van de band tussen de gezagsdragers en samenleving is. In dit verband herinnert Rakowski aan de beloften die Gierek in 1970 na zijn machtsovername deed om democratische beginselen te respecteren. Impliciet verwijzend naar berichten over buitenlandse krachten achter de dissidenten in Polen zei Rakowski in zijn hoofdartikel dat de huidige Poolse problemen niet aan externe bedreigingen of vijanden toegeschreven dienen te worden. Volgens hem zijn de Polen zelf verantwoordelijk voor mislukkingen,

fouten en zwaktes.

(B-2) (W)

Commentaar: In een eerder stadium is gerapporteerd dat tussen de arbeiders en bevolking enerzijds, en Gierek anderzijds niet meer die verstandhouding bestaat welke tijdens de eerste jaren van zijn regime bestond. Indicatief hiervoor zouden de voedselrellen en de daaruit ontstane dissidentenbeweging zijn, welke overigens zelf ook onderling verdeeld is. Impliciet ligt het gebrek aan begrip tussen Gierek en het volk ook opgesloten in Rakowski's opmerking dat momenteel het belangrijkste probleem voor de Poolse leiders de handhaving van de band tussen de gezagsdragers en de samenleving is. De relatief gematigde opstelling van Gierek tegenover de dissidenten, en de kennelijk op hoog niveau gegeven toestemming tot publikatie van Davies' brief doen in dit verband echter vreemd aan, en doet de vraag rijzen of Gierek wellicht door een behoudender deel van het Politbureau gedwongen wordt of is om impopulaire maatregelen te treffen. Juist deze interne verdeeldheid kan voor dissidenten een aanmoediging vormen om eisen te stellen en verlangens te uiten. Door innerlijke verdeeldheid binnen het Politbureau kan daardoor de binnenlandse veiligheidstoestand in gevaar gebracht worden, waardoor dan paraatheidsmaatregelen vereist zijn. Deze kunnen ten koste gaan van de eventuele externe inzetbaarheid.

5. Hongarije

a. Betrekkingen met de BRD

Van 4 tot 7 juli bezocht een Hongaarse delegatie o.l.v. partijleider (1e secretaris van het CC van de Hongaarse Socialistische Arbeiders Partij) Kadar de Duitse Bondsrepubliek, na recente bezoeken aan Oostenrijk (afgelopen winter)

en aan Italië en Vaticaanstad (in juni).

Verder maakten de Hongaarse minister van Buitenlandse Zaken, Puja, en voor Buitenlandse Handel Biro, deel uit van de delegatie. In de Duits-Hongaarse besprekingen werd veel aandacht besteed aan de economische betrekkingen tussen de twee landen. Verdere gespreksonderwerpen betroffen onder meer de multilaterale problemen van ontspanning en ontwapening alsmede de veiligheid en samenwerking in Europa.

Het meest concrete resultaat van de Duits-Hongaarse besprekingen vormde een cultureel akkoord. Dit omvat onder meer jeugduitwisselingen en de bevordering van het onderlinge "vreemdelingen-verkeer" (toeristen-verkeer).

Vooraf de Bondsrepubliek benadrukte deze aspecten, omdat zij door versterking van contacten tussen de burgers van de twee staten een wezenlijke bijdrage leveren aan de ontspanningspolitiek, waarvoor volgens het slotcommuniqué, geen redelijk alternatief bestaat.

De Frankfurter Allgemeine Zeitung berichtte op 7 en 8 juli dat het gesloten akkoord tevens betrekking heeft op West-Berlijn. Culturele akkoorden met Polen, Bulgarije en de Sovjet-Unie zijn eveneens van toepassing op West-Berlijn, doch zijn alle raamakkoorden die invulling behoeven. Reeds geruime tijd geleden geformuleerde invul-akkoorden met de Sovjet-Unie zijn nog altijd niet ondertekend, omdat Moskou weigert West-Berlijn daarin te betrekken. Ditzelfde lijkt eveneens voor Polen en Bulgarije van toepassing te zijn.

(C-3) (W)

Commentaar: De Frankfurter Allgemeine wekt de indruk dat het gesloten akkoord direct van toepassing is. Indien deze interpretatie juist is zou kunnen worden gesproken van een doorbraak in de Duitse betrekkingen met Oost-Europa.

stgeheim

b. Nieuwe lidmaatschapskaarten voor partijleden

Tijdens een herziening van het ledenbestand van de Hongaarse CP in 1976 is volgens het CC ongeveer 2,7% van de partijleden tijdens een inwisselingsprogramma van lidmaatschapskaarten vrijwillig of op uitnodiging uit de partij getreden: rond 20.000 leden zouden zijn geroyeerd. Het totale ledental is echter stabiel gebleven op 765.566, door een gelijktijdige aanwas van nieuwe leden. Deze "schooning" van het ledenbestand is volgens de Hongaarse pers niet bedoeld als zuivering, doch veeleer als een politiek middel in de verdere opbouw en versterking van de partij, een "uitdrukking van de interne democratie in de partij". Het hoofd van de economische en ambtelijke afdeling van het CC, Kozari is opgevolgd door Karakas, vroeger minister van Arbeidszaken. Kozari zou een andere, niet nader gespecificeerde, functie hebben gekregen. E.e.a zou niet passen in het Hongaarse beleid waarin leidende leden afwisselend partij- en regeringsfuncties bekleden.

(C-2) (W)

identieel

Commentaar: Ongeacht de gehanteerde argumenten voor de schoning van het ledenbestand alsmede voor de functiewisselingen, lijkt het waarschijnlijker dat de interne verhoudingen in Hongarije minder harmonieus zijn dan men de buitenwereld wil doen geloven. Toch pleit het voor de Hongaren dat zij in hun eigen pers ruime aandacht aan dit kaartenruilproces hebben besteed, de zesde "ruilbeurs" sinds 1945.

stgeheim

c. Kadar's bezoek aan de SU

Na Kadar's bezoek aan Brezhnev op de Krim, onderstreepten de twee leiders de "levensvatbaarheid van de conclusies van de Berlijnse Europese Communisten Conferentie" van 1976. Zij benadrukten "het belang van de consolidatie van de internationale solidariteit van socialistische staten, communistische en arbeiders partijen, en ook van alle krachten die vrede en sociale vooruitgang voorstaan onder moderne omstandigheden".

Volgens de Joegoslavische pers besteedden alle (vier) Boedapester dagbladen veel aandacht aan de toespraken van Brezhnev en Tito tijdens het bezoek van de laatste aan Moskou. Het Hongaarse partijblad "Nepszabadsag" citeerde gedeelten uit Tito's tafelrede ten aanzien van de beginselen van onafhankelijkheid en gelijkheid van revolutionaire bewegingen en hun verantwoordelijkheid ten opzichte van hun eigen arbeidersklasse en volk, hetgeen de blijvende basis vormt voor de betrekkingen tussen alle communistische en arbeiderspartijen en alle progressieve democratische bewegingen.

d. tiel

Commentaar: Indien de berichten juist zijn laveert Hongarije uiterst behoedzaam tussen de centralistische lijn die door de Sovjet-Unie wordt voorgestaan, en de onafhankelijke koers die het duidelijkst door het Eurocommunisme en de Joegoslavische en Roemeense CP'n tot uitdrukking wordt gebracht. De verklaring na Kadars Krimbezoek duidt op meegaandheid ten opzichte van de Sovjet koers, terwijl de Nepszabadsag-benadering meer van het tegendeel lijkt te getuigen, hoewel het gebruik van een Joegoslavische bron - direct belanghebbend - hier risico's inhoudt. De gegevens lijken echter zeer wel aan te sluiten bij eerdere berichten rond de Eurocommunistische polemiek, waarin Hongarije de kool en de geit leek te willen sparen, en eigenlijk nooit het achterste van haar tong liet zien.

6. Roemeniëa. Ontwikkelingen in het externe beleid

tgeheim (1) Na afsluiting van het vorige overzicht werd bekend dat op 16 juni de Bulgaarse en Roemeense CP'n een samenwerkingsplan zijn overeengekomen betreffende ideologische samenwerking in de periode 1977-1980. Het akkoord werd ondertekend door Burtica, lid van het Uitvoerend Comité en Secretaris van het CC van de RCP, en door Lilov, lid van het Politbureau en secretaris van het CC van de BCP. Kort geleden sloot Roemenië ook een ideologisch samenwerkingsakkoord met de Sovjet-Unie.

(B-2) (W)

m (2) Eveneens na afsluiting van het vorige overzicht werd bekend dat de Roemeense minister van Buitenlandse Zaken, Macovescu, tot voorzitter van de Roemeense schrijversbond is benoemd tijdens hun nationale conferentie van 26 en 27 mei, als opvolger van Teodorescu. Deze benoeming doet verwachten dat hij binnen afzienbare tijd, vermoedelijk na afloop van de CVSE vervolgconferentie in Belgrado, vervangen zal worden als minister van Buitenlandse Zaken. Ceaucescu's adviseur Puncan wordt als eerste kanshebber beschouwd. Macovescu's benoeming lijkt te maken te hebben met minder tactvol optreden van Teodorescu inzake de dissidente schrijver Goma. Als geheel lijkt het bestuur van de schrijversbond een minder doctrinaire samenstelling te hebben gekregen, en tekenend is dat president Ceaucescu tijdens het congres een gematigde rede hield.

(B-3) (R/W)

stgeheim (3) Van 17 tot 19 juni bezocht een delegatie van veteranen van het Chinese Volksbevrijdingsleger Roemenië, op doorreis naar Joegoslavië. Ongeveer tegelijkertijd bezocht een Roemeense partijdelegatie o.l.v. CC-lid Dumitrache China, terwijl in juli twee Roemeense economische missies China bezochten. Een feestelijke bijeenkomst in Boekarest op 27 juli ter gelegenheid van de 50e verjaardag van het Chinese Volksbevrijdingsleger werd van Roemeense zijde bijgewoond door de

1e plaatsvervangend minister van Defensie en stafchef, Lt. Gen Hortopan, door de plaatsvervangend minister van Buitenlandse Zaken Pacoste en door de vice-voorzitter van de Roemeens-Chinese Vriendschapsassociatie Pavel, alsmede door generaals, officieren, sergeanten-majoor en NCO's. In vergelijking met de Sovjet-Unie vormt dit een "zware" representatie. Voorts heeft Ceaucescu de nieuwe Chinese leider Hua Kuo-feng ter gelegenheid van de (goede) afloop van het 11e Chinese Partijcongres een "hartelijke en broederlijke groet" doen toekomen. (C-2) (W)

Een semi-officiële Roemeense militaire delegatie o.l.v. de bevelhebber van de zeestrijdkrachten, Vice Admiraal Ulmeanu, bezocht vanaf 15 augustus China. De delegatie werd ontvangen door hoge Chinese leger- en vloot-autoriteiten, alsmede door hoge autoriteiten van de militaire en politieke academies van het Volksbevrijdingsleger. Ook in April bezocht een Roemeense militaire delegatie China, onder leiding van plaatsvervangend minister van Defensie, generaal Ionel.

(B-3) (GR)

- dentieel
- (4) De Roemeense partijleider Ceaucescu vertrok 5 augustus onverwacht naar de Sovjet-Unie voor een ontmoeting met Brezhnev op de Krim, kort na een bezoek aan Roemenië van de Spaanse CP-leider Carrillo. Ceaucescu keerde binnen 24 uur terug in Roemenië en verbleef niet zoals de meeste andere Oosteuropese leiders gedurende langere tijd op vakantie op de Krim. Toch werd medegedeeld dat het gesprek tussen Brezhnev en Ceaucescu plaatsvond in een "hartelijke en vriendschappelijke sfeer". Onderwerpen van gesprek waren de wederzijdse betrekkingen, de internationale toestand en de ontwikkelingen binnen de internationale communistische beweging. De twee leiders onderstreepten het belang van "verdere consolidatie van de internationalistische solidariteit en de ontwikkeling van de samenwerking op voet van gelijkheid tussen de (Europese) CP'n op basis van het Marxisme-Leninisme en van de beginselen die werden aanvaard op de Berlijnse CP'n conferentie van 1976". Bij een andere gelegenheid wees Roemenië echter uitdrukkelijk het idee van een "leidend centrum" (lees: Moskou) af.

Waarnemers menen dat deze spaarzame mededelingen over Ceaucescu's Krim-bezoek duiden op het feit dat het "Eurocommunisme" het belangrijkste gespreksthema was. Zowel het bezoek van Carrillo aan Roemenië als de eerdere felle Sovjet aanval op het Eurocommunisme en Carrillo hadden geresulteerd in Roemeense verklaringen over de vrijheid van CP'n hun eigen, onafhankelijk bepaalde, koers te volgen. Geen enkel land kan volgens Ceaucescu de in het communisme erkende realiteit negeren dat in een overgangperiode naar een nieuwe sociale orde de bestaande eigen socio-economische en historische werkelijkheid in acht moeten worden genomen. In aansluiting hierop verklaarde Ceaucescu in een interview met Radio Saarland dat ook het bestaan van de Westeuropese Gemeenschappelijke markt (EEG) en de Oosteuropese CEMA (Comecon) géén hinderpaal mag zijn voor actieve tweezijdige samenwerking tussen afzonderlijke landen in de twee organisaties: Het recht van individuele lidstaten een eigen onafhankelijk beleid te voeren mag onder geen beding worden aangetast.

(B-1) (R/W)

- tgeheim
- (5) Op 12 augustus heeft de Roemeense staats- en partijleider Ceaucescu de ontwikkeling van de neutronenbom door de Verenigde Staten openlijk bekritiseerd. Ook op 10 augustus had Roemenië de neutronenbom al veroordeeld, maar de Roemeense CP ondertekende het door Moskou gefinitieerde Appèl tegen de Neutronenbom van de gezamenlijke Europese CP'n en de CP'n van Canada en de Verenigde Staten niet.

(C-2) (W)

- dentieel
- (6) Volgens berichten uit Washington heeft Roemenië via haar ambassadeur in Washington president Carter gevraagd Roemenië te bezoeken. Het doel van dit bezoek zou zijn een verduidelijking van het Amerikaanse mensenrechtenbeleid te bewerkstelligen, dat in Roemenië als inconsequent en anti-communistisch is aangeduid, zonder het als onoverbrugbaar probleem te zien. Tevens bestaat de wans d.m.v. zo'n bezoek de speciale Roemeense relatie met de VS bevestigd te zien.

Via Katharine Graham van de Washington Post heeft Ceaucescu indirect doen weten dat samenwerking met Washington voor hem een sleutelement blijft in de Roemeense pogingen haar handen met de Sovjet-Unie lossen te maken.

(C-3) (R/W)

entieel

Commentaar: Ondanks aanwijzingen voor een grotere betrokkenheid van Roemenië in het Warschaupakt- en CEMA-gebeuren, waaronder de reeks bezoeken van en aan leiders van de andere WP/CEMA-staten, blijft Roemenië duidelijk een eigen relatief onafhankelijke buitenlandse politieke koers varen. Binnen Oost-Europa blijkt dit het duidelijkst door het sluiten van ideologische samenwerkingsakkoorden met de Sovjet-Unie en Bulgarije (die Roemenië vele jaren had afgewezen), terwijl tegelijkertijd Moskou en haar meest trouwe bondgenoten door de Roemeense houding in de Eurocommunisme-polemiek ernstig tegen de schenen worden geschopt. Beide zijn echter te verenigen met de uitkomsten van de Berlijnse Conferentie van de Europese CP'n van 1976, welke, naar waarnemers menen, voor Roemenië aanleiding vormden voor een zekere toenadering tot de WP-leden. Toch heeft Roemenië, ondanks intensief WP-beraad, tijdens de voorbereidende CVSE-vervolgconferentie in Belgrado een eigen benadering gevolgd, welke die van de neutrale en ongeboaden landen nabij lijkt te komen. De eigen Roemeense koers blijkt ook uit de Roemeense kritiek op de Amerikaanse neutronenbom onafhankelijk van het CP'n appèl, terwijl tegelijkertijd toenadering tot Amerika wordt gezocht om onder meer verduidelijking van het Mensenrechtenbeleid te bewerkstelligen. Een Amerikaanse uitnodiging aan Brezhnev voor een topontmoeting, mede bedoeld om standpunten te verduidelijken,

werd door Brezhnev afgewezen: Ook hier gaat Ceaucescu tegen Brezhnev in. Een verdere benadrukking van de onafhankelijke buitenlandse politieke koers blijkt uit de veelvuldige contacten op hoog niveau met China terwijl de Sovjet-Unie die, waar mogelijk, uit de weg gaat. Ook blijft Roemenië (zeer) goede relaties met Joegoslavië nastreven, getuige onder meer de, onder "Joegoslavië", vermelde militaire bezoeken en contacten.

Uit de beschikbare informatie kan worden afgeleid dat Roemenië met de WP-landen samenwerkt voor zover dit haar eigen belangen, met name op economisch gebied, ten goede komt, maar dat Ceaucescu zich daarbuiten zo weinig mogelijk aan zijn bondgenoten gelegen laat liggen. Medegelet op de militaire contacten met China, en in mindere mate die met Joegoslavië, lijkt Roemenië alleen dan een betrouwbare partner indien geen van de rest afwijkende eigen belangen in het geding zijn.

7. Bulgarije

a. Interne situatie en personele mutaties

- (1) Thans lijkt ook Bulgarije te maken te krijgen met openlijke uitingen van ongenoegen onder de bevolking, ná Polen en meer recent Tsjechoslowakije. Er zijn berichten over branden die de afgelopen weken in Sofia zouden zijn gesticht, waaronder één in het kantoor "de" partijkrant. Deze onrust zou samenhangen met geruchten over instabiliteit in de partijleiding (zie pt (2)), alsmede met een slechter wordende economische situatie. Zo heeft Bulgarije haar importen drastisch beperkt en de export vergroot om voldoende harde (Westerse) valuta te verkrijgen.

(B-3) (GR/G/W)

lentieel

(2) Na de verwijdering van Velchev uit het Politbureau en CC-secretariaat lijken zich thans in de Bulgaarse leiding verdere veranderingen af te tekenen. Op lagere niveaus werden diverse functionarissen die als vertrouwelingen/protégés van Velchev werden gezien uit hun functies ontheven. Het opvallende was dat de Bulgaarse leider Zhivkov persoonlijk bij deze "Yambol-zuivering" optrad, samen met de in mei in het CC-secretariaat benoemde Dyulgerov die hoofd is van de organisatorische afdeling (kader en veiligheidszaken) van het CC, een functie die eerder onder Velchev's toezicht stond.

Velchev's kaderbeleid was waarschijnlijk oorzaak van diens val.

Van groter belang lijkt te zijn dat de Bulgaarse premier Todorov in de Bulgaarse hiërarchie is gezakt. Terwijl hij tot eind mei veelvuldig als tweede man na Zhivkov werd genoemd, neemt hij thans in opsommingen een lagere plaats in. Wel wordt hij nog veelvuldig in de Bulgaarse en Oost-europese pers vermeld in zijn functie van premier, doch zijn Politbureau-lidmaatschap wordt veelal niet genoemd, (soms nog wel). Een en ander kan een aanwijzing vormen dat Todorov binnen afzienbare tijd zal worden afgevoerd. Sommige waarnemers menen dat de schijnbare degradatie slechts een gevolg is van een verdere "positieverbetering van Zhivkov", mogelijk in navolging van Brezhnevs positieverbetering. In dit verband is van belang dat Todorov's "degradatie" plaatsvond, direct na diens bezoek aan Moskou met een Bulgaarse partij- en regeringsdelegatie o.l.v. Zhivkov, en kort ná Brezhnevs bevordering. Todorov blijft overigens wel in Oosteuropes en internationaal verband optreden, getuige o.a. een bezoek aan Polen en de DDR uit hoofde van zijn premierschap. In dit verband is mogelijk ook van belang dat de Sovjet ambassadeur in Bulgarije, Bazovsky, naar verluidt, heeft gezegd dat Todorov na Velchev's val in Bulgarije tweede man is geworden.

In verband met Velchev's uitstoting en Todorov's "degradatie" is mogelijk de relatief opvallende vermelding van Lilov en, in mindere mate Filipov van belang. Vooral de relatief jonge Lilov (geb. 1933) treedt sterk op de voorgrond, getuige regelmatige vermelding op de tweede plaats. Hij wordt beschouwd als de Bulgaarse partij-ideoloog, en dit vormt mogelijk een aanwijzing voor een ideologische verstrakking in de Bulgaarse samenleving. Sovjet-ambassadeur Bazovsky meent evenwel dat Lilov belast is met kader en veiligheidszaken. Filipov (geb. 1919) werd tot voor kort gezien als Bulgaarse specialist op het terrein van economische betrekkingen tussen communistische landen, doch lijkt zich thans meer bezig te houden met de relaties tussen de communistische partijen, met name in Oosteuropes verband.

(B-3) (R/W)

geheim (3) Op regeringsniveau vonden onlangs een tweetal minder opvallende mutaties plaats. Voorts worden thans op grote schaal ambassadeurs overgeplaatst of uitgerangeerd. Een vermeend verband met Velchev's val is niet duidelijk, omdat Velchev's zoon Vladimir vooralsnog op de ambassade in Londen wordt gehandhaafd.

(B-6) (W)

Commentaar: Uit bovenstaande gegevens valt af te leiden dat zich in de Bulgaarse top een groot aantal wijzigingen voordoet. Of deze enig verband houden met een verregaande verbreding en verdieping van de Sovjet-Bulgaarse betrekkingen is niet duidelijk, hoewel Velchev in verhouding tot Zhivkov minder pro-Sovjet was geïntereerd. Het feit dat Todorov ná het Bulgaarse bezoek aan de Sovjet-Unie werd teruggedrongen, en het feit dat Lilov als partij-ideoloog geacht mag worden op de pro-Sovjet-lijn te zitten, doet enig verband met de Sovjet-Bulgaarse relatie vermoeden. Dan doet het echter vreemd aan dat

Sovjet ambassadeur Bazovsky stelling zou nemen vóór Todorov. Gezien het feit dat hij Lilov een functie toeschrijft die Dyulgerov toebehoort, lijkt het erg waarschijnlijk dat Bazovsky's uitlating bedoeld is ter désinformatie.

De berichten over partij-, regerings- en ambassadeurs-mutaties maken het rapport over openlijke uitingen van ongenoegen onder de Bulgaarse bevolking geloofwaardiger, maar het wekt verbazing dat de naam van de Communistische partijkrant, waar brand zou zijn gesticht, niet wordt genoemd.

Toch lijkt het bericht geloofwaardig omdat gegevens over importbeperkingen en exportbevordering zijn bevestigd.

b. Relaties met de SU

- (1) Evenals andere Oosteuropese leiders bezocht partijleider/staatshoofd Zhivkov deze zomer Brezhnev in diens vakantieverblijf op de Krim, als onderdeel van de jaarlijkse zomerontmoetingen. Na afloop van de besprekingen tussen Brezhnev en Zhivkov werd medegedeeld dat de ontmoeting in een sfeer van hartelijkheid en broederlijke vriendschap plaatsvond, en dat de beide leiders het ten aanzien van alle behandelde vraagstukken met elkaar eens waren. ("Übereinstimmung der Aussichten").

(C-2) (W)

- (2) Sedert het officiële Bulgaarse bezoek aan Moskou eind mei heeft daarna een aantal topontmoetingen plaatsgevonden. Eind juni bezocht het Sovjet Politbureau-lid Pelshe, tevens voorzitter van het Partijcontrolecomité van het CC van de CPSU, Bulgarije, waar hij in klein gezelschap werd ontvangen door onder meer Zhivkov en zijn tegenvoeter Karadzhov. In groter verband ontmoette Pelshe de andere Bulgaarse topfunctionarissen. De Bulgaarse Leger-generaal Mikhaylov, tevens lid van het Bulgaarse Politbureau en van de Staatsraad,

werd tijdens Pelshe's bezoek de Lenin-orde toegekend voor "zijn werk ter bevordering en consolidatie van de samenwerking tussen de volkeren van de Sovjet-Unie en Bulgarije", alsmede ter gelegenheid van Mikhaylov's 80ste verjaardag. Begin juli bezocht de Sovjet vice-premier tevens voorzitter van het Staatsplancomité (GOSPLAN), Baybakov, Bulgarije, waar hij door Zhivkov, Filipov en Tsolov (vice premier en lid Politbureau) werd ontvangen.

(B-2) (R/W)

.dentieel

Commentaar: Deze berichten duiden, in samenhang met andere berichten, op een toenemende vervlechting van Bulgaarse en Sovjet belangen, met name op economisch gebied. In dit verband zijn mogelijk berichten over onenigheid in de Bulgaarse top t.a.v. de toenadering tot de Sovjet-Unie van belang, alsmede langer lopende berichten over opname van Bulgarije in de Sovjet-Unie als 16e republiek na afloop van een proces van economische en politieke integratie. Deze toenemende integratie, ook wel aangeduid als annexatie, vormde, naar verluidt, de aanleiding voor het overlopen van een Bulgaars televisie-correspondent in Parijs.

st. neim

c. Nieuw vriendschapsverdrag met de DDR

Op 15 juli is tussen de DDR en Bulgarije een nieuw "Verdrag over vriendschap, samenwerking en wederzijdse bijstand" geparafeerd, tijdens een bezoek van een Bulgaarse delegatie o.l.v. Todorov aan Oost-Berlijn.

Het zal het bestaande verdrag van 1967 vervangen, en volgt in hoofdzaak het DDR-Sovjet verdrag van 7 oktober 1975, en komt na overeenkomstige verdragen die de DDR dit voorjaar met Polen en Hongarije (en Mongolië) sloot. De zgn. Brezhnev-doctrine van de beperkte soevereiniteit van socialistische staten ligt in het verdrag opgesloten, door de verklaring dat "ondersteuning, vestiging en bescherming van de socialistische verworvenheden de internationalistische plicht van de socialistische landen is".

identieel

Commentaar: De volledige tekst van het nieuwe vriendschapsverdrag, is nog niet voorhanden. Aangenomen wordt, dat de verdragstekst dit najaar ondertekend zal worden. Het feit echter dat een nieuw vriendschapsverdrag wordt gesloten duidt op een verdergaande versterking van de formele banden tussen de Oosteuropese landen onderling in bilateraal verband, en ter aanvulling van het multilaterale Warschaupakt. Het lijkt steeds duidelijker te worden dat het Sovjet-DDR Verdrag van okt 1975 een nieuwe generatie vriendschapsverdragen tussen de WP-landen inluidde. Interessant wordt overigens of Roemenië t.z.t. ook in dit net van nieuwe bilaterale vriendschapsverdragen zal worden opgenomen. In juni werd door Ceaucescu t.g.v. zijn bezoek aan de DDR een declaratie ondertekend, waarin o.a. verwezen werd naar het op 12 mei 1972 gesloten vriendschapsverdrag tussen beide landen. Er waren in juni enkele aanwijzingen dat een nieuw vriendschapsverdrag tussen de DDR en Roemenië gesloten zou worden, maar dat Roemenië zich hiertegen verzet zou hebben.

8. Joegoslavië

dentieel

a. Bezoek Tito aan Sovjet-Unie

Van 16 tot 19 augustus bracht President Tito een officieel staats- en partijbezoek aan de Sovjet-Unie, gevolgd door een korte vakantie in Siberië en bezoeken aan Noord-Korea en China. Het slotcommuniqué van de Moskouse gesprekken van Tito en Brezhnev legde de nadruk op gemeenschappelijke standpunten over een aantal internationale aangelegenheden. De bilaterale verhouding werd beschreven in de zinsnede dat "beide zijden strikte naleving van de beginselen van soevereiniteit, onafhankelijkheid, gelijkheid en niet-inmenging in elkaars interne aangelegenheden beschouwen als de stevige en blijvende grondslag van de verdere consolidatie van de vriendschappelijke betrekkingen tussen de SFRY (Joegoslavië) en USSR, en tussen

de Joegoslavische Communistenbond en de CPSU", tezamen met onder meer "respect voor de autonomie en keuzevrijheid, voor verschillende wegen van socialistische ontwikkeling en internationalistische kameraadschappelijke vrijwillige samenwerking van de twee landen en partijen". T.a.v. de beweging van niet-gebonden landen benadrukte Brezhnev het "anti-imperialistisch" karakter ervan in zijn rede, terwijl Joegoslavië altijd de nadruk legt op de onafhankelijkheid van welk blok dan ook. Ondanks wederzijdse lovende en vleierende woorden en veel publiciteit is het bezoek geen succes geworden, vanuit Sovjet standpunt bezien. Brezhnev en Tito "wisselden standpunten en informatie uit", hetgeen in diplomatieke termen een teken van gebrek aan overeenstemming is. Ook vonden de gesprekken, die slechts 5½ uur duurden, officieel in "een sfeer van vriendschap, wederzijds begrip en respect" plaats. Termen als kameraadschappelijk of broederlijk zijn bij goede relaties in het Oostblok gebruikelijker. Later sprak Tito van "een erg openhartige en diepgaande meningswisseling over vele zaken" en van "identieke of overeenkomstige standpunten over vele kwesties".

(B-2) (R/W)

entueel

Commentaar: De gebruikte woorden en randcommentaren duiden erop dat de relatie tussen Tito en Brezhnev, en tussen Joegoslavië en de Sovjet-Unie in groter verband, uitermate koel is. In dit verband doet het vreemd aan dat de Sovjet-Unie ogenschijnlijk op wapengebied iets toeschietelijker wordt, getuige bijvoorbeeld de hieronder vermelde MIG-leveranties, omdat leveranties veelal een bijproduct zijn van redelijk goede relaties tussen twee landen of van verbeterende relaties. Tegelijkertijd maken de leveranties Joegoslavië in militair opzicht afhankelijker van de Sovjet-Unie, i.v.m. de levering van reservedelen, en de leveranties kunnen dan als pressiemiddel worden gehanteerd om de koers meer in de gewenste richting te doen wijzigen. Tijdens dit bezoek echter, lijkt Tito duidelijk als overwinnaar uit de bus te zijn gekomen.

Gevraagde militaire concessies zijn hoogstwaarschijnlijk niet verleend, maar het feit dat die in het verleden van tijd tot tijd werden herhaald, doet vermoeden dat deze verzoeken wederom zullen worden herhaald. Gezien het feit dat de Sovjet-Unie thans de belangrijkste handelspartner van Joegoslavië is, bestaat de mogelijkheid dat de Sovjet druk zich meer naar het economische terrein zal verplaatsen, bijvoorbeeld via beperking van de kredietverlening, en inkrimping van de importen uit Joegoslavië.

b. Bezoek Tito aan China

Op 30 augustus werd president Tito in Peking een grootse ontvangst bereid tijdens diens eerste staatsbezoek aan China. Nog niet zo lang geleden werd Tito verketterd als verrader van het Communisme, terwijl hij nu als prominent en beproefd leider werd aangeduid, die het respect van de wereld heeft gewonnen. Tijdens tafelredes bleef een directe anti-Sovjet aanval achterwege, en benadrukten de Chinese en Joegoslavische leiders hun beider politiek van ongebondenheid. Tijdens zijn bezoek aan China werd Tito, evenals in de Sovjet-Unie, vergezeld door onder meer Dolanc en Grlickov, beide secretarissen van het Uitvoerend Comité van de Joegoslavische Communistenbond. Opvallend was dat zij beide op 31 augustus besprekingen in de Grote Zaal van het Volk bijwoonden.

(B-2) (W)

Commentaar: De grootse ontvangst onderstreept dat Tito is geslaagd in het herstel van goede betrekkingen tussen Joegoslavië en China. Het bezoek is aangeduid als staatsbezoek, omdat de CP'n van Joegoslavië en China formeel geen betrekkingen onderhouden. Gezien de aanwezigheid van Dolanc en Grlickov bij de besprekingen in de Grote Zaal van het Volk, waarbij van Chinese zijde twee vice-voorzitters van de CCP aanwezig waren, bestaat de mogelijkheid dat de beide

partijen tijdens het bezoek formele banden zullen aangaan. Dolanc wordt getipt als mogelijke opvolger van Tito, waartoe hij sinds eind 1976 een reeks bezoeken aan zusterpartijen van de JCB aflegt, of heet te leggen. Dolanc zou aanvankelijk Tito alleen naar de Sovjet-Unie vergezellen, niet naar Korea en China, en zijn aanwezigheid kan mogelijk bedoeld zijn om zijn positie te versterken en goede relaties met China voor de toekomst te verzekeren. Een meer definitieve uitspraak over het Chinese bezoek van Tito is echter thans nog niet mogelijk.

streheim c. Voorgestelde wijziging in de dienstplichtwet

Op 7 juli werd bij het Joegoslavische parlement een wet ingediend ter ammering van de "Militaire Dienstplichtwet", welke voorziet in veranderingen van de status en van het tewerkstellingssysteem voor militairen en burgers in actieve dienst bij het Joegoslavische Volksleger. Eén van de grondslagen van de wet vormt de gelijke status van allen die deel uitmaken van de Joegoslavische strijdkrachten, ongeacht of zij in het Volksleger (JNA) of de Territoriale verdediging dienen. Tegelijkertijd wordt het bevorderingssysteem zodanig veranderd dat het wordt gekoppeld aan geleverde prestaties, waardoor het stimulerender werkt. Verder wordt het salarisstelsel zodanig veranderd dat naast de rang ook (niet-militaire) arbeidservaring van militair personeel het inkomen bepaalt.

(D-2) (W)

identieel Commentaar: De weergegeven veranderingen lijken te zijn bedoeld om leden van de reguliere strijdkrachten en territoriale verdediging op voet van gelijkheid en gelijkwaardigheid te behandelen.

Daardoor kunnen zij een belangrijke bijdrage leveren aan de opbouw en het functioneren van het Joegoslavische Algemene Volksverdedigingsconcept, omdat "scheve gezichten" hierdoor voorkomen kunnen worden.

Een en ander kan betekenen dat een organisatie ontstaat die beter in staat geacht kan worden een (potentiële) vijand af te schrikken of te bestrijden. Ook wordt tegelijkertijd gestreefd naar een verhoudingsgewijs betere etnische representatie in het officierskorps van de strijdkrachten om het federale karakter van de strijdkrachten te versterken.

d. Militaire relaties Joegoslavië-Sovjet-Unie/WP

entieel (1) De opperbevelhebber van de Sovjet luchtmacht en plaatsvervangend Mindef, Kutakhov, bezocht eind juni Joegoslavië aan het hoofd van een luchtmachtdelegatie. Het als officieel en vriendschappelijk aangeduide bezoek vond plaats op uitnodiging van de Joegoslavische luchtmacht- en luchtverdedigings-commandant, Kolgen Cemalovic. Reeds op de eerste dag van het bezoek, 20 juni, werd Kutakhov door de Joegoslavische Mindef, generaal Ljubicic, ontvangen, in aanwezigheid van Cemalovic, Lt. Kolgen Stojsic en Lt. Kolgen Zarkovic. Het gesprek werd als hartelijk en vriendschappelijk beschreven. Dezelfde dag ontving Ljubicic echter óók een op 19 juni gearriveerde veteranendelegatie van het Chinese Volksbevrijdingsleger, onder leiding van de plv. chef van de generale staf Wu Hsiu-chuan. Ook deze ontvangst werd als hartelijk en vriendschappelijk beschreven.

(B-2) (G/R/GR/W)

n (2) Waarnemers in Belgrado meenden dat Kutakhov's bezoek tot doel had betere overvlieg rechten voor de Sovjet-Unie te verwerven, alsmede grondstoffen (met name aluminium). Ook de verkoop van MIG-23 jagers aan Joegoslavië, en licentierechten voor de produktie van reservedelen voor de MIG-21 en MIG-21-motoren zouden aan de orde zijn geweest. In dit verband echter zijn wellicht de Joegoslavisch-Egyptische onderhandelingen over revisie van MIG-21-motoren van belang, aangezien de Sovjet-Egyptische relaties van dien aard zijn,

dat deze inzake bedoelde transactie een struikelblok zouden kunnen vormen. Begin augustus werd bekend dat Joegoslavië voor het eerst sinds enkele jaren circa 12 x MIG-21/FISHBED jagers van de Sovjet-Unie had ontvangen, van het relatief geavanceerde FISHBED-L type. Joegoslavië bezat reeds een honderdtwintigtal FISHBEDs van oudere versies, inclusief tweezitters.

(C-2) (G/R/GR/W)

- m (3) Medio juli bezocht de Joegoslavische onderminister van Defensie belast met marinezaken, Admiraal Mamula, de Sovjet-Unie. Het betrof een tegenbezoek voor het bezoek dat de Sovjet opperbevelhebber van de Zeestrijdkrachten Gorshkov, in augustus 1976 aan Joegoslavië bracht. Waarnemers menen dat de Sovjet-Unie wederom aanvullende reparatie- en onderhoudsfaciliteiten in Joegoslavische havens trachtte te verkrijgen, en dat Joegoslavië blijft weigeren die te verlenen. Desondanks wordt oogluikend toegelaten dat hulpschepen van de Sovjet marine als handelschepen faciliteiten in de havens van Rijeka en Sibernik gebruiken boven de door de maritieme wet van 1974 gestelde plafonds. Bericht wordt dat de Sovjet-Unie nu bereid zou zijn Joegoslavië enkele onderzeeboten te leveren.

(B-2/3) (G/R/GR).

- m (4) Op 24 augustus ontving Mindef Ljubicic in Belgrado wapengeneraal Molczijk, Pools plaatsvervangend Mindef en tevens hoofdinspecteur voor de opleidingen. Molczijk verbleef in de periode 28 maart - 1 april jl. eveneens in Joegoslavië. Naast zijn nationale functies is Molczijk tevens plaatsvervangend opperbevelhebber van de Verenigde Strijdkrachten van het Warschaupakt, maar het is niet duidelijk in welke kwaliteit(en) zijn bezoek aan Joegoslavië plaatsvond.

(B-2) (R)

entieel

- (5) Van 28 tot 30 juli bezocht de Roemeense Mindef Coman Joegoslavië in verband met militaire samenwerkingsproblemen tussen de twee landen. In dit verband werd door waarnemers de gezamenlijke Roemeens-Joegoslavische Orao jachtbommenwerper genoemd, mede vanwege het recente ontslag van de Roemeense luchtmacht commandant. Een relatie met Tito's toen nog komende reis naar de Sovjet-Unie werd ook mogelijk geacht, mede om de Sovjet-Unie te herinneren aan de Joegoslavisch-Roemeense defensiecontacten die eerder ook tot uitdrukking kwamen in een bezoek van Ljubicic aan Roemenië in juli 1976. Bij Comans aankomst in Joegoslavië werd hij aangeduid als "de prominente gast uit het bevriende en aangrenzende land".

(B-3) (G/W)

- (6) Begin juli bezocht ook een Roemeense militaire delegatie onder leiding van Gen.Maj. Gomoiu, secretaris van de Hoge Militaire Raad van de Roemeense strijdkrachten, Joegoslavië. Verder bestond de delegatie uit Brig.Gen. Ceaucescu (plv. Mindef/hfd.dir.politieke zaken van de strijdkrachten), Schout bij nacht Pricop en een kolonel. Dit duidt wellicht op samenwerking op het gebied van politiek-ideologische scholing en opleiding bij de strijdkrachten van Joegoslavië en Roemenië.

(C-6) (GR)

Commentaar: Reeds langere tijd oefent de Sovjet-Unie druk op Joegoslavië uit voor verbetering van vloot- en overvliegfaciliteiten. Tot dusver hebben deze formeel geen uitbreiding ondergaan, doch lijken feitelijk wel iets te zijn verruimd. Het meest tekenend hiervoor zijn het gesignaleerde onderhoud aan Sovjet marine-hulpschepen onder "valse vlag" en de overvliegfaciliteiten die bij "crisissituaties" in het Midden-Oosten en Afrika verleend worden zonder de gebruikelijke 5-daagse meldingsperiode. Dit, alsmede de bezoeken van hoge WP-functionarissen aan Joegoslavië, alsmede Joegoslavische militaire bezoeken aan

WP-landen, kan mogelijk duiden op een zekere militaire toenadering tot de WP-staten.

Als tegenprestatie voor verleende faciliteiten levert de Sovjet-Unie waarschijnlijk, mondjesmaat, militaire uitrusting aan Joegoslavië. De levering van circa 12 MIG-21/FISHBED-L vliegtuigen begin augustus kan hiervoor een aanwijzing vormen, hoewel een relatie met Kutakhovs bezoek meer voor de hand lijkt te liggen. De levering van MIG-21's, en de mogelijke levering van MIG-23/FLOGGERS, SA-9's, en ander Sovjet militair materieel aan Joegoslavië brengt het risico met zich mee dat Joegoslavië in sterkere mate militair afhankelijk wordt van de Sovjet-Unie. Bij een eventueel Sovjet ingrijpen in Joegoslavië kan dit nadelige gevolgen hebben voor de Joegoslavische operationele inzetbaarheid, daar de Sovjets dan de hand ~~aan~~ de reservedelen-kraan hebben: door wapen-leveranties vergroot de Sovjet-Unie Joegoslavië's militair-politieke afhankelijkheid.

Als tegenwicht tegen te grote Sovjet opdringerigheid is het voor Joegoslavië van belang wapenaankopen zoveel mogelijk te spreiden, middels eigen produktie, co-produktie met andere landen, en aankopen in den vreemde (zoals bijvoorbeeld de veelbesproken mogelijke aankoop van Amerikaanse anti-tank wapens), en om zich militair minder sterk aan één land (de Sovjet-Unie) te binden. Dit zou de Joegoslavische ongebonden status versterken. In dit verband zijn de militaire contacten met Roemenië en China, en met Westerse landen van belang om de Joegoslavische militair-politieke afhankelijkheid t.o.v. de Sovjet-Unie te verkleinen. Met name Warschaupakt-lid Roemenië is voor Joegoslavië een belangrijke partner

geworden, mede gezien Roemenië's relatief onafhankelijke positie binnen het Warschaupakt. De Roemeense militaire bezoeken lijken dit te onderstrepen.

Mede ter vermindering van de militair-politieke afhankelijkheid van de Sovjet-Unie hebben Joegoslavië en Roemenië het gezamenlijke Orao jachtbommenwerper project gefinitieerd. Van Sovjet zijde schijnt Roemenië onder druk te staan om het Orao project stop te zetten, waarbij de levering van modern Sovjet materieel als lokmiddel zou worden gebruikt. In dit verband dient te worden opgemerkt dat Roemenië enkele maanden geleden besloten zou hebben een 24-tal moderne MIG-23/FLOGGER jagers aan te schaffen, naar verluidt mede wegens vertragingen in de Orao ontwikkeling. Zoals vermeld zou ook Joegoslavië MIG-23 willen aanschaffen. De Sovjet-Unie zou, gezien het voorgaande, geslaagd zijn in zijn opzet de Roemeense en Joegoslavische militair-politieke afhankelijkheid te bestendigen. Als beide landen de MIG-23 zullen ontvangen, blijft de mogelijkheid bestaan dat zij elkaar te hulp komen indien zij door enige vijand bedreigd worden. Indien die vijand de Sovjet-Unie is, met of zonder bondgenoten, kan echter die onderlinge hulpverlening bij MIG-23 gebruik worden belemmerd, omdat de reservedelen-kraan dan door de Sovjet-Unie dichtgedraaid kan worden. De Sovjet-Unie mist die mogelijkheid als Roemenië en Joegoslavië gezamenlijk overgaan tot de daadwerkelijke productie van de Orao, of van enig ander gezamenlijk wapensysteem.

Productie van de Orao kan daarom de militair-politieke onafhankelijkheid van Joegoslavië vergroten. Alléén mist Joegoslavië waarschijnlijk voldoende productie-capaciteit om Orao's én reservedelen in voldoende mate te produceren. In dit verband bestaat het risico dat de door de Duits-Nederlandse VFW-Fokker groep en de door British

Aerospace aan Roemenië verleende licentiebouwen rechten voor VFW614 en BAC111 verkeersvliegtuigen een zodanig beslag op de Roemeense productiecapaciteit leggen dat de Orao niet geproduceerd zal kunnen worden. Indirect kan hiermede onbedoeld de Joegoslavische en Roemeense militair-politieke afhankelijkheid t.o.v. de Sovjet-Unie zijn versterkt.

9. Albanië

a. De relatie tot China

(1) Op 7 juli heeft Albanië de hoofdlijnen van de Chinese buitenlandse politiek fel aangevallen, in de vorm van een hoofdartikel in het Albanese partijblad "Zeri i Popullit" (Stem van het Volk). Dit was de felste Albanese aanval op China sinds het aangaan van de Chinees-Albanese betrekkingen zestien jaar geleden, en was hoofdzakelijk gericht op de "opportunistische" "Drie-werelden-theorie" in de Chinese buitenlandse politiek. Reeds geruime tijd is er sprake van wrijvingen tussen de twee landen, waarbij de Chinese toenadering tot de Verenigde Staten en Joegoslavië een grote rol speelt. In dit verband is mogelijk van belang dat de aanval plaatsvond kort na de aankondiging van het bezoek van de Joegoslavische leider Tito aan China.

Het hoofdartikel, getiteld "Theorie en Praktijk van het Communisme", noemde China niet bij naam, doch de strekking liet over het mikpunt van de aanval geen twijfel. Het artikel citeert op diverse punten uitspraken van de Albanese leider Hoxha, en sommige waarnemers menen dat Hoxha de auteur van deze aanval is, dan wel dat het artikel onder de directe verantwoordelijkheid van Hoxha is geschreven. In dit verband wordt ook gesuggereerd dat het artikel Hoxha's verdediging vormt tegen interne opposenten m.b.t. de te volgen buitenlandse politieke koers. Hoxha's tegenstanders zouden in navolging van China betere relaties met het Westen voorstaan. In dit verband is wellicht van groot belang dat het artikel de Verenigde Staten (en de Sovjet-Unie) wel bij name fel bekritiseert.

De "Stem van het Volk" verwijt China de opvatting dat de ene supermacht (de Verenigde Staten) minder gevaarlijk is dan de andere (de Sovjet-Unie), in welk verband kan worden herinnerd aan Chinese uitspraken over de NAVO en de Westerse defensie-inspanning. Die opvatting is volgens "Zeri i Popullit" "anti-Marxistisch, opportunistisch en gevaarlijk". Reden hiervoor is dat het Amerikaanse imperialisme en het Sovjet sociaal-imperialisme volgens het blad even gevaarlijk en verwerpelijk zijn.

De Albanese aanval richt zich echter primair op de Chinese theorie dat de Derde Wereld 's-werelds belangrijkste revolutionaire potentieel herbergt, en dat de Derde Wereld kan dienen als schild tegen zowel het imperialisme als tegen de Supermachten. Deze theorie heeft volgens "Zeri i Popullit" geleid tot steun aan diverse reactionaire regimes uitsluitend wegens hun anti-Sovjet houding.

Het "Zeri i Popullit" artikel stelde, in reactie op de Chinese politiek, dat er geen drie werelden bestaan. Marxisten-Leninisten dienen volgens "De Stem van het Volk" het criterium der proletarische klassen te hanteren om op grond van de heersende sociaal-economische orde te beoordelen of een bepaald land of regime erkenning en/of steun verdient. Dit resulteert dan in een bipolaire wereld van goede en kwade, communistische en kapitalistische staten. Opvallend is dat in dit schema de Sovjet-Unie en zijn bondgenoten aangeduid worden als pseudo-kapitalistisch. Tussen die twee werelden zijn volgens het Albanese partijblad geen compromissen mogelijk, en is er sprake van een "strijd op leven en dood". Het principe van "de vijanden van mijn vijanden zijn mijn vrienden" is daarom helemaal verwerpelijk, en strijdig met de Marxistisch-Leninistische leer.

Tot dusver heeft China terughoudend gereageerd op de Albanese aanval. Zo zei een Chinese woordvoerder dat "het alleen maar natuurlijk is dat er meningsverschillen bestaan, zelfs tussen bevriende landen", en dat China niet de bedoeling heeft de twist tussen de twee staten te bevorderen door zich erover uit te spreken. Wel heeft China indirect Albanië van replek

gediend toen tijdens het in augustus gehouden 11e Chinese partijcongres Mao's driewerelden-theorie uitdrukkelijk werd onderschreven. Ook heeft China indirect Albanië beschuldigd "de listige politiek en complotten van het Sovjet imperialisme" in de kaart te spelen door "revisionisme, dogmatisme, "splittisme" en opportunisme".

Afgezien van het voorgaande kan worden geconstateerd dat de Chinese economische (en militaire) hulp aan Albanië de laatste jaren reeds sterk is teruggelopen, van \$ 120 miljoen in 1965 tot minder dan een tiende daarvan het afgelopen jaar. In dit verband is van belang dat Albanië China reeds in juni jl. beschuldigde van vertraging in leveranties van apparatuur voor een olieraffinerij en een metallurgisch bedrijf. Albanië is China nu ongeveer \$ 1,5 milliard verschuldigd, en de Albanese buitenlandse handel steunt voor ongeveer tweederde op China.

(B-2) (R/W)

- tgeheim
- (2) Direct na de Albanese aanval op China wijdde de Chinese pers, in casu het Volksdagblad van Peking, op 10 juli slechts vier korte paragrafen aan een receptie ter gelegenheid van de Albanese legerdag. Verleden jaar werd een rapport van circa 800 woorden gepubliceerd.

(F-6) (W)

- identieel
- (3) Op 13 juli werd uit Peking bericht dat circa 50 Albanese studenten door hun regering zijn teruggeroepen. Tijdens een bijeenkomst in de Albanese ambassade die meerdere uren duurde werden de studenten ingelicht over deze min of meer verrassende en voortijdige thuisreis, en werd hen gevraagd over deze zaak te zwijgen. Een Chinese woordvoerder bevestigde de terugkeer van de studenten naar Albanië, doch meende dat zij na hun vakantie naar China zullen terugkeren. Een aanwijzing hiervoor kan zijn dat persoonlijke bezittingen werden achtergelaten, maar mogelijk worden afgestudeerden niet door een nieuwe lichter Albanese studenten vervangen. Vorig jaar waren er ook geen eerstejaarsstudenten in verband met het "onvoldoende opleidingspeil" aan de Chinese universiteiten. Aangetekend dient te worden dat Albanese studenten

in het verleden hun vakantie in China zelf plachten door te brengen, en niet tijdelijk naar Albanië terugkeerden. Naar verluidt zullen Chinese studenten in Tirana eveneens huiswaarts gaan.

(C-6) (W)

- (4) Ongeveer een week na publikatie is Albanië overgegaan tot de verspreiding van engelstalige exemplaren van het "Zeri i Popullit" artikel van 7 juli onder (alle) ambassades/vertegenwoordigingen en Westerse journalisten in de Chinese hoofdstad Peking. Dit is een buitengewone gebeurtenis. De mogelijkheid bestaat dat deze verspreiding was gericht op beïnvloeding van het sindsdien gehouden 11e Chinese partijcongres.

(B-3) (R)

entiaal

- (5) Omstreeks 25 juli zou Tirana China hebben doen weten dat het niet langer prijs stelt op de aanwezigheid van Chinese technici en adviseurs in Albanië, wier aantal naar schatting varieert tussen 700 en 1.500 à 2.000. Zowel de Albanese ambassades in Belgrado en Peking, als het Chinese ministerie van Voorlichting hebben dit verzoek tot terugtrekking ontkend.

Aanvankelijk onthield het Chinese ministerie zich van commentaar. De Albanese zaakgelastigde in Peking, Kroi sprak van "lasterpraatjes". De Albanese ambassadeur in Griekenland Seiti, heeft echter verklaard dat zijn land op een eventuele stopzetting van Chinese hulp is voorbereid, en dan op eigen kracht zal steunen.

(B-3) (G/R/W)

entiaal

- (6) Op 22 juli rapporteerden de Albanese media op gunstige wijze over de prestaties van de Chinese industrie, en op 23 juli

werd melding gemaakt van de rehabilitatie van Teng, de uitstoting van de "Radicalen Vier" uit de Chinese CP, en de bevestiging van Hua's positie in China. Een tweetal bijeenkomsten in Tirana ter gelegenheid van de 50e verjaardag van het Chinese volksbevrijdingsleger, één georganiseerd door het Albanese ministerie van Volksverdediging samen met het garnizoen Tirana op 29 juli en één georganiseerd door de Chinese milat Chang Hsiu-shan op 1 augustus, werden door hooggeplaatste Albanese functionarissen bijgewoond: drie plaatsvervangende Mindef's (Saduski, Llakaj en Berberi), de garnizoenscommandant van Tirana Isufi, de plaatsvervangend minister van Buitenlandse Zaken Malile en andere hoge functionarissen. De aanwezigheid van de plaatsvervangende ministers hield een hogere vertegenwoordiging in dan verleden jaar. Bij een diner in Peking op 1 augustus ter gelegenheid van de verjaardag was de Albanese zaakgelastigde aanwezig. In toespraken bij deze drie gelegenheden werd door beide zijden nadruk gelegd op de bevordering en versterking van de revolutionaire vriendschap tussen de twee volken en hun strijdkrachten. Voorts stuurde de Albanese leider Hoxha namens of samen met de Albanese CP een felicitatietelegram aan het CC van de Chinese CP en Hua Kuo-feng na afloop van het 11e Chinese partijcongres, met "revolutionaire groeten" en "oprechte gelukwensen", en herinnerde aan Mao's prestaties. Het telegram bracht echter, evenals het Albanese partijcongres van november 1976, impliciet reserves t.a.v. de Chinese politiek tot uitdrukking.

(B-2) (GR/R/W)

- geheim (7) Albanië en Bangladesh hebben begin augustus besloten diplomatieke betrekkingen op ambassadeursniveau aan te gaan. Bangladesh onderhoudt na een periode van nauwe betrekkingen met India en Moskou thans goede betrekkingen met China.

(C-2) (W)

- tgeheim (8) Op 26 en 30 juli werd China in de Albanese pers wederom indirect aangevallen, terwijl "Zeri i Popullit" zich op 5 augustus weer uitsprak tegen de "anti-Leninistische"

drie-werelden-theorie. Tevens werd hierbij verwezen naar niet nader gespecificeerde "machten" die "op dit ogenblik een in de geschiedenis van de wereld-arbeiderbeweging on-gehoorde splijting aan het uitvoeren zijn" (Eurocommunisme?). Ook op 12 augustus viel "De Stem van het Volk" de Chinese driewerelden-theorie aan, met daarnaast een felle aanval op de Sovjet-Unie en Verenigde Staten wegens hun "Evenwichts theorie". Ook na deze aanvallen bleef China terughoudend in reacties, afgezien van de uitdrukkelijke verdediging van de Drie-werelden-theorie.

(B-2) (W)

geheim

- (9) Het Albanese persbureau verspreidde op 14 augustus berichten over gesprekken tussen Tsjoen-en-lai en Hoxha van maart 1965. Hierin werd nadruk gelegd op de (toenmalige) gelijkheid van standpunten, waaronder een kritische opstelling ten aanzien van de Sovjet-Unie met bondgenoten, Joegoslavië, Italië en de Verenigde Staten. Waarnemers zien hierin een indirecte aanval op de huidige, afwijkende, Chinese koers.

(C-3) (W)

lentieel

- (10) Op zaterdag 16 juli haakte "Pravda" in op de tegen China gerichtte argumenten in "Zeri i Popullit", gevolgd door uitzending van het "Pravda"-commentaar door Radio Moskou. "Pravda" wekte de indruk dat China zichzelf aan het isoleren is door te suggereren dat "Albanië eindelijk uit Peking's voetsporen is getreden. De "Zeri i Popullit" aanval zou in grote lijnen overeenstemmen met de Sovjet kritiek op de Chinese buitenlandse politiek. Waarnemers zien dit als een toenaderingspoging van Moskou naar Tirana, vrijwel voorbijgaand aan de uiterst kritische opmerkingen van Albanië m.b.t. de Sovjet-Unie die door Pravda zijn genegeerd.

(B-3) (G/R/W)

dentieel

- (11) Op economisch gebied doet Albanië toenaderingspogingen tot Griekenland, Turkije en geselecteerde andere Westerse landen, waaronder met name ook Frankrijk, Portugal en Oostenrijk. Reeds sinds 1971 onderhouden Tirana en Athene volledige

diplomatieke betrekkingen, maar de daadwerkelijke contacten bleven grotendeels beperkt tot commerciële transacties. Op 18 juli werd echter bekend gemaakt dat Albanië en Griekenland een luchtvaartovereenkomst hebben gesloten, en dat de twee landen binnenkort een geregelde, wekelijkse, luchtverbinding zullen openen. Verder is een handelsovereenkomst ter waarde van \$ 20 miljoen gesloten die op ministerieel niveau werd bezegeld. Voor Albanië is dit laatste erg ongebruikelijk. Eerder weigerde Albanië nog deel te nemen aan multilaterale gesprekken op ministerieel niveau over Balkan-samenwerking. Overigens is in de periode 1970-1975 de Albanese export naar OECD-landen sterker gestegen (vervijfvoudiging) dan de export naar Oosteuropese landen (+ 55%).

(B-1) (G/R/W)

- geheim (12) De nieuwe Albanese grondwet van 1976 verbiedt het verlenen van (economische) concessies aan andere landen, het oprichten van "vreemde" economische en financiële bedrijven en andere instellingen, of het aangaan van "joint-ventures" met burgerlijke en revisionistische kapitalistische monopolies en staten. Tevens verbiedt de grondwet het aannemen van kredieten van dergelijke monopolies en staten.

(B-1) (W/R)

Commentaar: Reeds langere tijd is er sprake van een verkoeling in de Albanees-Chinese betrekkingen. Dit houdt waarschijnlijk mede verband met de Chinese toenadering tot de Verenigde Staten en Joegoslavië, in welk verband het tijdstip van de Albanese aanval, kort ná de aankondiging van Tito's bezoek aan China, van belang kan zijn. Ook lijkt de Albanese leider Hoxha gewed te hebben op de "Bende van Vier", en de aanval zou daarom in verband kunnen staan met de definitieve uitstoting van de vier uit de CCP, met de rehabilitatie van Teng, en met de versterking van Hua's positie binnen de Chinese leiding.

Gelet op de terughoudende Chinese reactie en op de verwarrende, en soms tegenstrijdige, berichten over Albanië en het Chinees-Albanese geschil,

lijkt het vooralsnog voorbarig te spreken van een definitieve breuk tussen China en Albanië. Wel is er ongetwijfeld een barst in de Chinees-Albanese betrekkingen opgetreden, die gemakkelijk in een breuk zal kunnen veranderen.

Indien er daadwerkelijk een breuk in de betrekkingen mocht optreden, dan zal dit voor Albanië waarschijnlijk erg nadelige gevolgen hebben, mede gezien het vrijwel totale, zelfgekozen, isolement ten opzichte van vele Oosteuropese en Westerse landen. Enerzijds zal Albanië door het wegvallen van de, thans beperkte, Chinese economische steun in zijn economische ontplooiings mogelijkheden beperkt worden, door gebrek aan middelen, kennis en afzetmogelijkheden. Anderzijds zal door het welvallen van de Chinese militaire steun, hoe beperkt ook van omvang, Albanië's militaire potentieel verzwakt worden. Een teruggang in het militaire potentieel kan tevens het gevolg zijn van, en versterkt worden door, de dan wellicht geringere economische groeimogelijkheden, c.q. een teruggang in de economie. Voor Albanië zou dit tot gevolg hebben dat het militair gezien zwakker komt te staan tegenover haar potentiële vijanden. Voor Joegoslavië betekent dit dat de door Albanië "toegezegde" steun in geval van een extern ingrijpen, hoe weinig waarschijnlijk dit vooralsnog ook is, van nog minder betekenis zal zijn dan toch reeds kon worden aangenomen.

Indien de economische groei inderdaad vermindert, of indien een teruggang in de economie optreedt ten gevolge van een Albanees-Chinese breuk, bestaat het risico van interne onrust. Deze zou het gevolg zijn van gefrustreerde verwachtingen ten aanzien van consumptieve mogelijkheden, waarbij van belang is dat in het verleden elders is gebleken dat een achterblijvende economische ontwikkeling bij (te) hoge verwachtingen aanleiding kan vormen voor onrust of zelfs voor opstand. Indien onrust mocht ontstaan zou dit een verdere verzwakking ten opzichte van de potentiële vijand(en) kunnen inhouden, terwijl een opstand voor de Sovjet-Unie en/of zijn bondgenoten aanleiding kan vormen in Albanië in te grijpen. De huidige economische (en politieke) toenadering tot geselecteerde

Westerse landen kan mogelijk een economische teruggang tegenhouden, doch indien desondanks toch onrust en/of een opstand plaatsvinden wordt de kans op een Oosteuropese ingrijpen misschien groter, alhoewel Albanië naar Sovjet definitie niet tot het "socialistisch kamp" behoort.

Daar er vooralsnog geen breuk in de Albanees-Chinese betrekkingen is opgetreden, is het voorgaande "scenario" op dit moment van minder belang en zijn de beschreven toestandsverwachtingen minder waarschijnlijk. Hierbij is mede van belang dat China, in tegenstelling tot de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten, door "Zeri i Popullit" niet bij name is genoemd. Het feit dat de berichten verwarrend en deels tegenstrijdig zijn doet vermoeden dat de "Zeri i Popullit" aanval mogelijk voortvloeit uit een interne machtsstrijd in Albanië. Een aanwijzing hiervoor vormt mogelijk dat de gesignaleerde Albanese toenadering tot geselecteerde Westerse landen in strijd lijkt te zijn met de inhoud van het bedoelde hoofdartikel, met name de passage betreffende de "strijd op leven en dood" van de twee stelsels of werelden die Albanië heet te onderscheiden. In dit verband is gesuggereerd dat de 68-jarige Albanese leider Hoxha thans de strijd heeft aangeboden met voorstanders van een opening naar het Westen. Feit is dat Hoxha reeds vele malen partijzuiveringen heeft moeten uitvoeren om zijn positie te bestendigen, en dat kan ook nu weer aan de orde zijn.

Concrete aanwijzingen in die richting ontbreken vooralsnog, maar aangestipt moet worden dat Hoxha's gezondheidstoestand minder goed zou zijn. Gezien Hoxha's overheersende positie is het mogelijk dat reeds nu een machtsstrijd gaande is rond zijn opvolging, waarbij China's buitenlandse politiek voor Hoxha mogelijk een kapstok is om enkele van de (tegen)kandidaten voor zijn opvolging aan op te hangen.

De Sovjet-Unie lijkt naar aanleiding van de Albanese aanval op de Chinese buitenlandse politiek pogingen te doen voor een toenadering tot Albanië, evenals in het najaar van 1976 en eerder. Hierbij zal de strategische positie van Albanië

een rol spelen. Een aanwijzing voor zo'n toenaderingspoging vormt de Sovjet-reactie op het artikel, waarin overigens de expliciete kritiek op de Sovjet-Unie zelf verzwegen is. Gezien de Albanese kritiek lijkt de toenaderingspoging van de Sovjet-Unie weinig kans op succes te hebben.

Ook van Joegoslavische zijde is ingehaakt op de Albanese kritiek op de Chinese buitenlandse politiek, waarbij Joegoslavië zich opwierp als verdediger van de Chinese benadering. Dit laatste is gezien de Joegoslavisch-Chinese toenadering en Joegoslavië's ongebonden politieke koers verklaarbaar. Een Joegoslavisch-Albanese toenadering lijkt daarom eveneens minder waarschijnlijk, hoewel de afgelopen jaren wel zwakke aanwijzingen voor een dergelijke toenadering te bespeuren waren. In dit verband kan herinnerd worden aan een Albanese steun-toezegging (na de kominformisten-affaire in 1974) in geval van een inval in Joegoslavië, alsmede het onlangs getekende akkoord tussen de universiteiten van Tirana en en Pristina (Joegoslavië) over wetenschappelijke en educatieve samenwerking. Een en ander is echter nauw verbonden met de verdere ontwikkeling van de Albanees-Chinese-betrekkingen, terwijl voorts de Joegoslavisch Albanese betrekkingen sterk belast blijven door, onder meer, ideologische geschillen en het probleem van de Albanese minderheid in Kosovo.

Op dit moment lijkt het meest waarschijnlijk dat Albanië en China betrekkingen zullen blijven onderhouden, zij het minder intensief dan in het verleden. Hierbij zal een rol spelen dat Albanië vooralsnog economisch en militair sterk afhankelijk is van Chinese hulp, en grondwettelijk verboden heeft leningen van burgerlijke en revisionistische kapitalistische monopolies en staten te aanvaarden. Daardoor is een groot aantal potentiële steunverleners constitutioneel taboe verklaard. Indien de Albanees-Chinese betrekkingen Albanië's enige opening naar andere landen zouden vormen, zou deze verkoeling de voor Albanië geschetste economische en militaire problemen kunnen opleveren. Er worden echter openingen naar diverse Westerse landen gezocht, en mede gelet op de relatief sterke groei in de export naar en handel met OECD-landen is het misschien mogelijk dat Albanië binnen afzienbare tijd

economisch versterkt naar buiten zal kunnen treden. Dit kan gepaard gaan met een verdere uitbouw van de politieke contacten met de buitenwereld, mogelijk onder gelijktijdige handhaving van de interne "dogmatisch zuivere" politiek-ideologische koers. Een en ander is wel sterk afhankelijk van de richting van de interne politieke ontwikkelingen, en de afloop van een eventuele machtsstrijd. Bij een verdergaande ontwikkeling van de relaties met andere landen dan China tenslotte, bestaat de kans dat de relaties met China uiteindelijk toch verbroken zullen worden, omdat een goede buur dikwijls beter is dan een verre vriend.

an die Parlamente und Parlamentarier der Unterzeichnerstaaten der Schlußakte der Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa

Die Teilnehmer am Konsultativtreffen von Parlamentsdelegationen aus den Staaten des Warschauer Vertrages haben am 6. Juli in Leningrad den folgenden „Appell an die Parlamente und Parlamentarier der Unterzeichnerstaaten der Schlußakte der Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa“ angenommen:

„Wir, die Parlamentarier der dem Warschauer Vertrag angehörenden sozialistischen Staaten – die Abgeordneten der Volksversammlung der Volksrepublik Bulgarien, der Nationalversammlung der Ungarischen Volksrepublik, der Volkskammer der Deutschen Demokratischen Republik, des Sejm der Volksrepublik Polen, der Großen Nationalversammlung der Sozialistischen Republik Rumänien, des Obersten Sowjets der Union der Sozialistischen Sowjetrepubliken und der Föderativen Versammlung der Tschechoslowakischen Sozialistischen Republik –, die sich in Leningrad zur Erörterung aktueller Probleme der Festigung des Friedens in Europa und in der Welt versammelt haben, wenden uns mit diesem Appell an die Parlamente und Parlamentarier aller Unterzeichnerstaaten der Schlußakte der Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa.

Die seit der Gesamteuropäischen Konferenz vergangene Zeit bewies überzeugend, daß die in der Schlußakte fixierten Prinzipien und Vereinbarungen immer mehr in die Praxis der zwischenstaatlichen Beziehungen Eingang finden.

Auf allen Ebenen, darunter auch auf parlamentarischer, vertiefen und erweitern sich die politischen Kontakte zwischen den Vertretern europäischer Staaten. Das trägt zur internationalen Entspannung, zur Entwicklung der allseitigen Zusammenarbeit und zum besseren gegenseitigen Verstehen zwischen den Völkern bei.

Die Zusammenarbeit auf dem Gebiet der Wirtschaft, des Handels, der Wissenschaft und Technik sowie der Umwelt erweitert sich. Nützliche Ergebnisse bringt die Entwicklung der Beziehungen im Bereich der Kultur, der Wissenschaft, der Bildung, der Information und der Kontakte zwischen den Menschen. Das entspricht zweifellos den Grundinteressen aller Völker.

Das Leben bestätigt die Realität des Programms zur Gewährleistung der Sicherheit, zur Vertiefung der Entspannung und zur Entwicklung einer gleichberechtigten, gegenseitig vorteilhaften Zusammenarbeit der Staaten, unabhängig von ihrer sozialen Ordnung, wie es in der in Helsinki unterzeichneten Schlußakte enthalten ist. Wir hoffen, daß das Belgrader Treffen von Vertretern der Teilnehmerstaaten der Konferenz die weitere Realisierung dieses langfristigen Programms fördern wird.

Die Festigung des Friedens in Europa und der Prozeß der Entspannung stoßen aber auch auf nicht geringe Schwierigkeiten. Die Kräfte der Reaktion, des Militarismus und Revanchismus schüren das Wettrüsten. Sie versuchen, die Möglichkeit und Zweckmäßigkeit der weiteren Entspannung in Zweifel zu ziehen oder diesen Begriff überhaupt aus dem Wortschatz des politischen Lebens zu entfernen. Es gibt Versuche, das Wesen der Schlußakte zu verfälschen und dieses Dokument als Deckmantel für die Einmischung in die inneren Angelegenheiten der Staaten zu benutzen.

Getragen von der hohen Verantwortung der Parlamente aller Teilnehmerstaaten der Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa für die Erhaltung des Friedens, rufen wir die Parlamentarier auf, aktiv für die weitere Vertiefung der Entspannung, für die Verminderung der Gefahr eines Krieges und für die Festigung des Friedens auf dem Kontinent einzutreten.

Wir rufen die Parlamente auf, die Anstrengungen zur Einstellung des Wettrüstens und zur Durchsetzung der Abrüstung, vor allem der atomaren, zu vervielfachen. Ohne die Lösung dieser grundlegenden Aufgabe ist es unmöglich, echte Sicherheit in der Welt zu garantieren und die positiven Tendenzen in der Entwicklung der internationalen Beziehungen unumkehrbar zu machen. Von großer Bedeutung wären der Abschluß von Abkommen über die Reduzierung der Militärausgaben und Streitkräfte, die Beseitigung der ausländischen Militärstützpunkte und andere Maßnahmen im Interesse einer realen Abrüstung.

Wir sind insbesondere davon überzeugt, daß ein wirksamer Schritt zur Beseitigung der Gefahr eines Kernwaffenkrieges darin bestehen würde, zwischen allen Teilnehmerstaaten der gesamteuropäischen Konferenz einen Vertrag abzuschließen, der festlegt, nicht als erste Kernwaffen gegeneinander anzuwenden. Das würde günstige Voraussetzungen für das Erreichen von Vereinbarungen über die vollständige Beendigung des atomaren Wettrüstens, die Reduzierung und die nachfolgende Liquidierung aller Vorräte an Atomwaffen schaffen.

Wir rufen die Parlamentarier auf, dafür einzutreten, daß keine Handlungen unternommen werden, die zu einer Ausweitung der bestehenden oder zur Schaffung neuer geschlossener Gruppierungen und militärpolitischer Bündnisse führen könnten.

Wir rufen die Parlamentarier auf, ihren Beitrag zur Vereinigung der Anstrengungen der europäischen Staaten für die Lösung solch lebenswichtiger und dringender Aufgaben wie Umweltschutz, Zusammenarbeit auf den Gebieten der Energiewirtschaft und des Verkehrswesens sowie auf anderen Gebieten und zur Durchführung entsprechender, diesen Zielen dienender Kongresse oder zwischenstaatlicher Konferenzen zu leisten.

Wir rufen die Parlamentarier auf, dazu beizutragen, die Möglichkeiten der Zusammenarbeit in humanitären Bereichen effektiv für den breiten Austausch von geistigen Werten zwischen den Völkern und für ihre gegenseitige Annäherung zu nutzen.

Wir sind davon überzeugt, daß die Zusammenarbeit der Parlamentarier Europas, der USA und Kanadas, ihrer Organisationen und Institutionen zu einem wichtigen Faktor der konsequenten Verwirklichung der in Helsinki unterzeichneten Schlußakte werden kann und sind zur sachlichen Teilnahme an der Entwicklung einer solchen Zusammenarbeit bereit.

Wir sind bereit, mit den Parlamentariern der anderen Länder sowohl die außenpolitischen Initiativen, die von der Tagung des Politischen Beratenden Ausschusses der Teilnehmerstaaten des Warschauer Vertrages im November 1976 in Bukarest unterbreitet wurden, als auch alle anderen konstruktiven Vorschläge, die auf die Entwicklung der Beziehungen zwischen den Staaten und Völkern im Geiste des Wohlwollens und des Vertrauens gerichtet sind, konkret zu erörtern. Ein geeignetes Forum für eine derartige Erörterung könnte die für Mai 1978 in Wien geplante dritte Interparlamentarische Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa sein.

Wir erklären unsere Entschlossenheit, allseitig zur strikten Einhaltung und Verwirklichung aller Bestimmungen der Schlußakte der gesamteuropäischen Konferenz beizutragen, aktiv für die Vertiefung der Entspannung und die Festigung der internationalen Sicherheit zu kämpfen, und rufen die Parlamentarier der anderen Länder auf, in gleicher Weise zu handeln.“

Hoofdstuk B: Economie

geheim

1. CEMA

a. 31e Raadszitting

Van 21-23 juni jl. vond te Warschau de 31e zitting van de CEMA-Raad plaats. De zitting werd bijgewoond door:

- de premiers der lidstaten. Cuba werd echter, zoals gewoonlijk, door een vice-premier vertegenwoordigd;
- een vice-premier van Joegoslavië, dat een samenwerkingsverdrag met CEMA heeft gesloten;
- "waarnemer" delegaties uit Vietnam, Noord-Korea, Laos en Angola.

Doel van de zitting was de bespreking van de resultaten die zijn geboekt bij de uitvoering van het "Complex Programma" 1) en de opstelling van nieuwe richtlijnen m.b.t. deze uitvoering. In het slot-communiqué werden geen concrete maatregelen of overeenkomsten genoemd waartoe de lidstaten besloten hebben. De volgende onderwerpen zijn echter aan de orde geweest:

- de coördinatie van de economische plannen 1981-1986 van de lidstaten;
- de ontwikkelingen binnen de lidstaten op het gebied van grondstoffen en energie;
- de voedselproducten situatie binnen de lidstaten.

Uit de toespraak van de Sovjet premier Kosygin werd duidelijk dat de Sovjet-Unie er bij de andere lidstaten op aangedrongen heeft om zuiniger met energie om te gaan, de eigen binnenlandse grondstoffen voorraden optimaal te exploiteren en v.w.b. de aanvullende energie- en grondstoffenvoorziening niet alleen op de Sovjet-Unie te rekenen maar zich ook te richten tot leveranciers buiten het "socialistische" blok.

De meeste NSWP-landen zijn voor wat betreft hun energie en grondstoffen voorziening in sterke mate afhankelijk van de Sovjet-Unie.

- 1) Het "Complex Programma voor Socialistische Economische Integratie" werd in 1971 door de lidstaten aanvaard als richtlijn voor de ontwikkeling van de economische samenwerking in de periode 1971-1990. De lidstaten zijn: alle WP-landen, Mongolië en Cuba.

GEHEIM

De energie consumptie in de NSWP-landen, en dit geldt met name voor de DDR en Tsjechoslowakije, neemt echter snel toe en het is zeer de vraag of de Sovjet-Unie ook in de toekomst in deze groeiende behoefte kan blijven voorzien. Dit geldt in bijzonder voor aardolie.

Politiek interessant is het feit dat Vietnam is gaan deelnemen aan de twee CEMA-banken, namelijk de Internationale Investerings Bank en de Internationale Bank voor Economische Samenwerking. Angola en Laos waren op deze zitting op hoger niveau vertegenwoordigd dan tijdens de 30ste zitting in 1976 in Berlijn. Dit kan wijzen op een verhoogde belangstelling van deze landen voor deelname in bepaalde CEMA-activiteiten.

In het communiqué werd voorts nog melding gemaakt van het feit dat een aanvang was genomen met de uitvoering van de verdragen tussen CEMA enerzijds en Irak en Mexico anderzijds. Jamaica en Guyana, die belangstelling hebben getoond voor een zekere economische samenwerking met CEMA, werden echter niet in het communiqué genoemd.

Er is echter een duidelijke tendens tot een grotere belangstelling van CEMA om betrekkingen met ontwikkelingslanden aan te gaan. Naast het voordeel van internationale erkenning van de CEMA organisatie (van belang wegens de onderhandelingen met de EEG) speelt ook een rol dat sterkere economische samenwerking kan leiden tot vergrote politieke invloed, hetgeen past in het Sovjet beleid t.a.v. de derde wereld en Afrika in het bijzonder.

geheim

2. Polen

a. Landbouw situatie

De zware regenval in Oost-Europa, begin augustus jl. heeft ernstige consequenties voor de graanproductie in zuid en zuid-west Polen. Grote delen landbouwgrond kwamen onder water te staan en het Poolse ministerie van landbouw spreekt van "zware verliezen". De Poolse premier Jaroszewicz heeft reeds de mogelijkheid geopperd dat Polen in 1977/78, evenals in 1976/77, op grote schaal graan en veevoeder zal moeten importeren. In 1976/77 werd 7 miljoen ton geïmporteerd tegen een huidige waarde van 1 miljard US\$. Jaroszewicz zei voorts dat deze overstromingen de chronische moeilijkheden in de Poolse landbouw benadrukken en de Poolse

landbouw doelstellingen t/m 1979 in gevaar brachten. Polen heeft reeds de VS benaderd over grootscheepse graanaankopen en zal ongetwijfeld ook met Canada contact opnemen.

(B-2) (G)

Commentaar: Indien Polen door de zware regenval inderdaad op een even grote schaal graan moet invoeren als in 1976/77 wordt een zware wissel getrokken op de toch al zwakke harde-valuta positie van dit land. De Poolse harde-valuta schuld bedroeg in 1976 10 à 11 miljard US\$ en de "debt-service" ratio is gestegen tot meer dan 40 percent. De interne situatie in Polen, waar ontevredenheid onder de bevolking in het verleden reeds meerdere malen tot explosieve situaties leidde, dwingt de regering om in ieder geval de voedergranen voor de veestapel veilig te stellen.

stgeheim b. Het bezoek van de Shah

Maandag 22 augustus arriveerde de Shah van Iran voor een officieel staatsbezoek. Volgens het Poolse ministerie van Handel wil de Poolse regering haar olie-importen uit Iran tot 400.000 ton per jaar vergroten om haar afhankelijkheid van Sovjet olieleveranties te verminderen. Thans is de Sovjet-Unie Polen's belangrijkste aardolieleverancier met circa 1,5 miljoen ton 's-jaars, maar Moskou heeft Warschau doen weten dat de Sovjet-Unie de groeiende oliebehoeften van de Oosteuropese bondgenoten niet meer aan kan. Iran behoort thans tot de weinige "kapitalistische landen" waarmee de Poolse handelbalans positief is, door "spaarzaamheid" aan Poolse zijde en door de leverantie van suikerfabrieken aan Iran.

(G-2) (W)

Hoofdstuk C: Landstrijdkrachten1. Activiteitena. Warschaupakt

(1) Algemeen

Gedurende de verslagperiode vond bij de Warschaupakt landstrijdkrachten in Centraal-Europa een levendige tot intensieve opleidings-/oefenactiviteit plaats, die echter normaal is voor de tijd van het jaar.

Opmerkelijk is het uitblijven van tijdelijk verboden gebieden. In de afgelopen jaren was het aantal afgekondigde tijdelijk verboden gebieden, in de huidige opleidingsfase veelal beduidend groter. Overigens moet aan het uitblijven van tijdelijk verboden gebieden geen al te grote waarde worden gehecht, aangezien zij slechts beperkingen opleggen aan de bewegingsvrijheid van Westelijke militaire missies in de DDR.

In Polen bleven de activiteiten wat achter vergeleken met de overige Warschaupakt landstrijdkrachten. Dit voornamelijk als gevolg van de overstromingen in het MD-Silezië, waarbij grote aantallen militairen werden ingezet. Ook bij het binnenhalen van de oogst werden militairen ingezet, hoewel dit ook in de DDR en Tsjechoslowakije het geval was, doch daar had het kennelijk geen invloed op de opleidings-/oefenactiviteiten.

(2) Warschaupaktoefening "WAL 77"

In de periode 16 juni t/m 2 juli vond in de Pommersche Bocht de Warschaupaktoefening "WAL 77" plaats, waaraan werd deelgenomen door strijdkrachten van de Sovjet-Unie, Polen en de DDR. Het geheel stond o.l.v. de Opperbevelhebber der Verenigde Strijdkrachten MSU Kulikov.

Aan de oefening werd deelgenomen door land-, zee- en luchtsrijdkrachten, doch had een overheersend amfibisch karakter. Van 16 t/m 22 juni werd door de deelnemende partijen voorgeoefend.

Gelet op de capaciteit van de betrokken landingsvaartuigen en de nationaliteiten daarvan zou de landingseenheid hebben kunnen bestaan uit: één Sovjet marine-infanteriebataljon, één Pools regiment van 7 Zeelandingsdivisie en één NVA bataljon van 29 Mechreg/8 Mechdiv.

Ook andere elementen van 8 Mechdiv/NVA hebben aan de oefening deelgenomen.

Op 1 juli schepte de landingseenheid in en ten zuiden van Bornholm werd de landingsvloot geformeerd. In de vroege morgenuren van 2 juli vond de eigenlijke oefening plaats, welke een sterk demonstratief karakter vertoonde. Aangevangen werd met een dropping uit veertien IL-76 (CANDID) transportvliegtuigen door elementen vermoedelijk behorende tot een regiment van 103 Gde Lldiv (Vitebsk)/MD-Witrusland.

Aan de landing ging een bombardement op de kust door de vloot vooraf, alsmede aanvallen door de Oostduitse luchtmachtstrijdkrachten. Er werd eveneens deelgenomen door 36 MI-4 (HOUND) helikopters en vier Sovjet luchtkussenvaartuigen.

Poolse en Sovjet marineluchtmachtstrijdkrachten fungeerden als agressor tegen de landingseenheid.

De oefening was kennelijk bedoeld als demonstratie voor o.a. de Opperbevelhebber der Verenigde Strijdkrachten MSU Kulikov en de Chef Hoofdstaf v/h ministerie van Defensie van de DDR gen. Kessler.

V.w.b. de opzet vertoonde de oefening veel overeenkomst met "Waffenbrüderschaft 70" en "WAL 74".

Hoewel er vanaf 3 juli verplaatsingen werden waargenomen in de richting van garnizoenen, kan nog niet worden vastgesteld of de oefening was beëindigd aangezien een aantal eenheden nog in het oefengebied bleef.

Gedurende het weekend van 25-26 juni bestond voor de burgerbevolking van Swinoujście (Swinemünde) de gelegenheid de schepen te bezichtigen en werden voor de deelnemende troepen sportwedstrijden en culturele ontmoetingen georganiseerd

b. Sovjet-Unie

(1) De oefening "KARPATY"

Op 20 juni 1977 kondigde de Sovjet-Unie, geheel in overeenstemming met de richtlijnen van "Helsinki", de oefening

"KARPATY" aan, welke gehouden werd in de periode 11-16 juli. Waarnemers werden uitgenodigd uit de BRD, Frankrijk, Italië, Oostenrijk, Zwitserland, Joegoslavië en de NSWP-landen. De oefening vond plaats in het MD-Karpaten, in het gebied gelegen tussen de steden Lvov, Yavorov, Lutsk en Rovno. Aan de oefening werd deelgenomen door elementen van land- en luchtstrijdkrachten; het doel was het beter op elkaar afstemmen van het optreden van land- en luchtstrijdkrachten. Het totaal aan deelnemende landstrijdkrachten bedroeg ongeveer 27.000 man en bestond uit twee mechdivisies, aangevuld met organieke legereenheden zoals artillerie en genie. Met de leiding van de oefening was de Bevelhebber van het MD-Karpaten, kolgen Varennikov belast. De oefening begon met een aanval door de "Zuidelijke" strijdmacht, bestaande uit een mechdiv. Onder druk van de aanvallers trok de "Noordelijke" strijdmacht vertragend terug, teneinde versterkingen in de gelegenheid te stellen zich voor te bereiden op de tegenaanval. Op 12 juli werd door de aanvallers, vanuit de beweging een waterhindernis genomen en een bruggehoofd gevormd. Op dit bruggehoofd werd, kennelijk zonder succes, een noordelijke tegenaanval uitgevoerd, waarna zuid de aanval voortzette. De oefening werd besloten met een ontmoetingsgevecht, waarbij de aanvaller licht in het voordeel was. De diverse acties werden ingeleid en ondersteund door gevechtsvliegtuigen en aanvalshelikopters. Nieuw materieel en/of nieuwe tactieken werden tijdens de oefening niet waargenomen. De diverse elementen van de oefening droegen in vele gevallen een demonstratief karakter, die kennelijk goed voorgeoefend waren. Toch liet de "Rode Ster" zich nogal kritisch uit over de inzetbereidheid van sommige onderdelen, hoewel het geheel als een groot succes werd aangemerkt.

(2) Sovjet Generale Staf Geleide CPX?

Op 24 augustus begon er een omvangrijke door de Sovjet Generale Staf geleide commandopost c.q. commandostafoefening. Naast enkele (westelijke) militaire districten in de Sovjet-Unie namen ook de GSVG, de SGV en de TsGV aan de oefening deel, alsmede Sovjet lucht- en zeestrijdkrachten.

De lancering op 25 augustus van acht kunstmanen zou in verband met de oefening kunnen staan en duidt dan op een groot aandeel in de oefening van de zee strijdkrachten.

Op 25 augustus werd de oefening beëindigd.

Hoewel vrijwel gelijktijdig in de NVA een soortgelijke oefening werd gehouden valt nog niet vast te stellen of NSWP-landen aan de oefening hebben deelgenomen.

2. Taktiek

a. Het gebruik van de BMD bij een Sovjet luchtlandingsbataljon

(1) Algemeen

De invoering van de BMD bij de Sovjet luchtlandingsdivisie, heeft de stootkracht van deze divisie aanzienlijk verhoogd. Dit gevechtsvoertuig dat specifiek is voor de luchtlandings-troepen, heeft als hoofdbewapening een 73 mm kanon met gladde loop en een anti-tank geleid wapen lanceerinrichting (SAGGER), welke boven het kanon is gemonteerd.

Aan nevenbewapening is het voertuig uitgerust met een coaxiale mitrailleur (toren) en twee boegmitrailleurs, alle van het kaliber 7.62 mm.

Naast een hoeveelheid mitrailleurmunitie wordt, evenals bij de BMP, waarschijnlijk beschikt over 40 granaten 73 mm, alsmede maximaal 5 SAGGER raketten.

Het voertuig is amfibisch, licht gepantserd en geeft bescherming tegen granaatsplinters en licht infanterievuur. Met een totaal gewicht van circa 15 ton, kan het aan een valscherp worden afgeworpen en wel met of zonder palet daar een retro-raketsysteem wordt gebruikt.

Buiten de organieke bemanning welke bestaat uit 2 man, een bestuurder-monteur en een schutter, kunnen 5 man onder pantser vervoerd worden.

Twee man voorin, links en rechts van de bestuurder, die de boegmitrailleurs bedienen en in het compartiment achter de toren kunnen 3 man plaats nemen.

Het luchtlandingsbataljon zal doorgaans ook worden versterkt met mortieren, anti-tank- en luchtafweermiddelen, terwijl afhankelijk van de opdracht ook een genie- en/of NBC verkenningseenheid kan worden toegevoegd.

(2) Mobiliteit

De droppingzone (DZ) voor een bataljonsoperatie kan zich tot op 10 km van het doel bevinden, normaliter wordt echter zo dicht mogelijk bij het doel geland, terwijl bij een aanval op een vliegveld doorgaans direct boven het doel wordt gesprongen.

Na de landing begeven de eenheden zich van de verzamelpunten naar de instijpunten, waar de marry-up van groepen en voertuigen plaats vindt.

Vanaf dit punt begint direct de opmars naar het aanvalsdoel; snelheid is hierbij essentieel teneinde verrassing te bereiken.

Nadat het (onmiddellijke) doel is genomen begeeft een deel van de eenheid zich dieper in vijandelijk gebied om tegenaanvalsvoorbereidingen te storen of verdere opdrachten uit te voeren terwijl de rest de inrichting van het steunpunt voorbereidt.

(3) De aanval

De tactiek en techniek bij de aanval zijn aangepast aan de normale infanterie-aanval.

Een luchtlandingsbataljon beschikt in voorkomend geval over 27 BMD's en valt doorgaans aan met twee echelons en wel met twee compagnieën in het eerste echelon en een compagnie in het tweede echelon.

Wanneer lichte weerstand wordt verwacht of maximale vuuruitwerking in front vereist is, valt men aan met één echelon bestaande uit twee compagnieën en een compagnie (minus), daar steeds een reserve ter sterkte van een peloton wordt aangehouden om in tact gebleven weerstandsnesten te vernietigen of het hoofd te bieden aan onverwachte vijandelijke reacties.

Bij een aanval tegen een voorbereide verdediging zal men het gevecht uitgestegen voeren, waarbij de BMD's voorop gaan en de compagnieën op linie volgen.

Bij effectief anti-tank vuur of in moeilijk terrein gaan de compagnieën in linie voorop, terwijl de BMD's met vuur steunen en sprongsgewijze volgen.

Tegen een niet voorbereide verdediging wordt een bereden aanval (doorgezet) ingezet, waarbij versterkte punten waar mogelijk worden onttrokken, deze worden later afzonderlijk opgeruimd.

Wanneer men direct op of nabij het doel landt, worden de BMD's niet ingezet, maar vallen de eenheden onmiddellijk vanuit de verzamelpunten het doel te voet aan.

(4) Patrouilles en hinderlagen

Bij luchtlandingsoperaties wordt veel aandacht besteed aan patrouille-gang en het leggen van hinderlagen.

De mobiliteit, vuurkracht en verbindingsapparatuur van de BMD bieden goede mogelijkheden op dit gebied.

Patrouillegang heeft ten doel mogelijke vijandelijke naderingsroutes te verkennen, bewegingen van vijandelijke reserves en tegenaanvallen tijdig te onderkennen en te storen, dan wel het terrein in de directe omgeving van het luchtlandingshoofd te beveiligen.

De sterkten van de patrouilles kunnen variëren van een groep (een BMD) tot een peloton (drie BMD's).

Hinderlagen kunnen tot op 15 km van de steunpunten gelegd worden op de voornaamste naderingswegen of in de open stroken tussen de steunpunten; er wordt intensief gebruik gemaakt van mijnen.

Hinderlagen worden gelegd door een groep of een peloton, in uitzonderingsgevallen wordt hiervoor een volledige compagnie ingezet.

De eenheid zal het gevecht uitgestegen voeren, de BMD's brengen vanuit gedekte opstellingen enfilerend vuur uit. Een peloton in hinderlaag kan een frontbreedte hebben van maximaal 500 m.

(5) De verdediging

Een luchtlandingsbataljon gaat over tot de verdediging om het vermeesterde object tot de link-up te beveiligen, dan wel wanneer verdere verplaatsingen of uitvallen in vijandelijk gebied onmogelijk zijn geworden.

De verdediging van een luchtlandingshoofd is gebaseerd op een aantal compagnies- en pelotonssteunpunten, waarbij de BMD een belangrijke rol speelt in het vuur- en anti-tankplan.

De gevechtsvoertuigen maken veelvuldig gebruik van verwissel-opstellingen.

Een luchtlandingsbataljon zal een luchtlandingshoofd met een oppervlakte van circa 10 km² ter verdediging kunnen inrichten.

De compagniessteunpunten binnen dat gebied zullen maximaal een kilometer breed en diep zijn met een onderlinge tussenruimte van circa 1,5 km.

De vuren van de mortieren, pantserbestrijdingsmiddelen en mitrailleurs worden zodanig gecoördineerd in het vuurplan, dat onderlinge steun van de steunpunten alsook de afsluiting van open stroken is gewaarborgd.

(6) Samenvatting en conclusies

Een Sovjet luchtlandingsdivisie is slechts voor een derde van haar sterkte uitgerust met BMD's (81 voertuigen).

Aangenomen wordt dat naar gelang de opdracht, het terrein en de tactische mogelijkheden, BMD's in steun worden gegeven aan gesubordineerde eenheden, derhalve een selectieve steunverlening gericht op een optimaal gebruik.

Gelet op de meest waarschijnlijke inzetwijzen van Sovjet luchtlandingstroepen, namelijk tactisch en operatief met zowel bataljons als regimenten, is het hoogstwaarschijnlijk dat een regiment voor een operatie slechts partieel met BMD's wordt uitgerust.

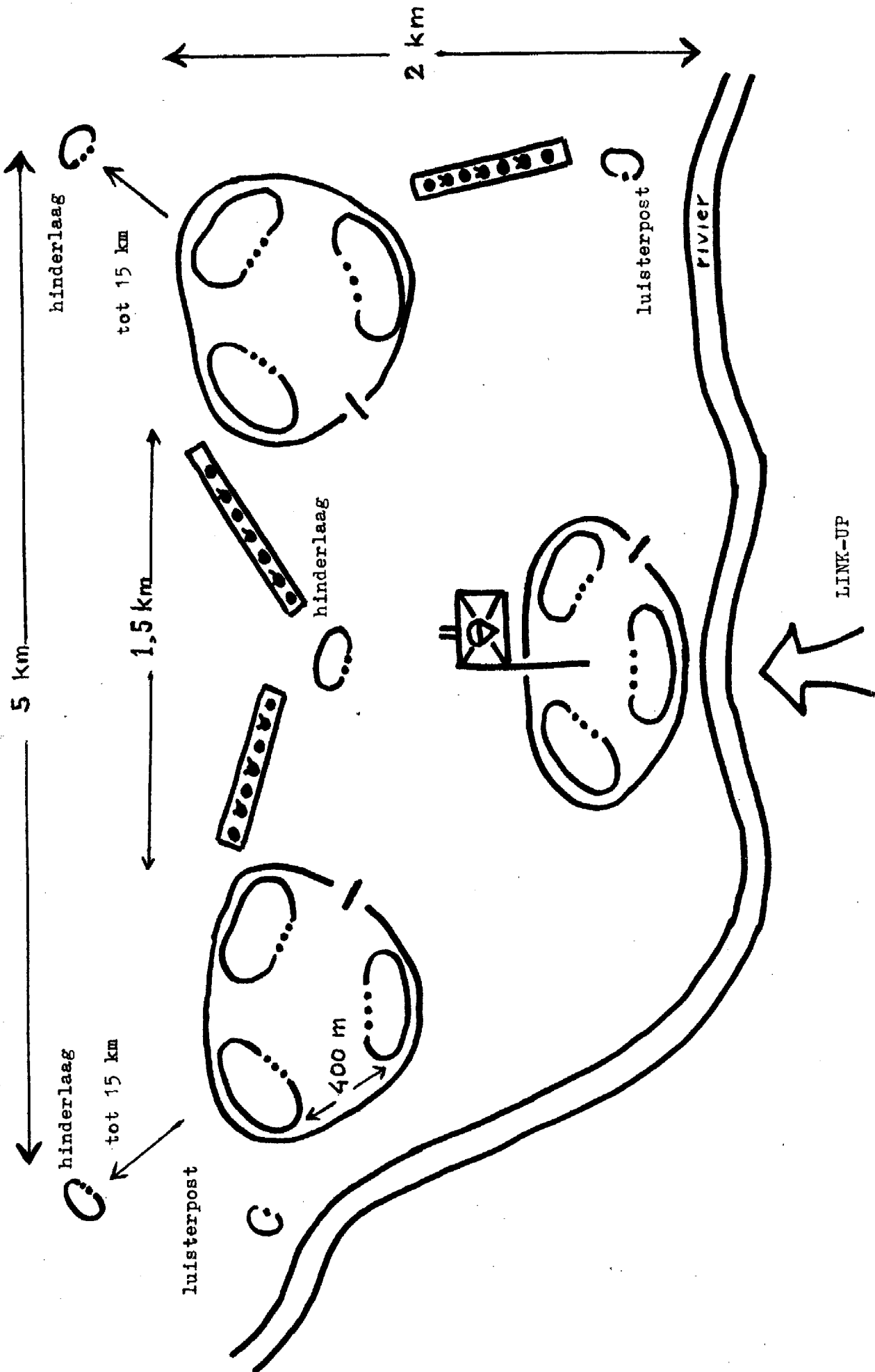
In dat geval zullen aan het bataljon, dat initieel is belast met een snelle opmars - bijvoorbeeld als voordetachment - BMD's worden toegewezen. Deze worden dan weer in een latere fase door het regiment benut voor storende acties en tegenaanvallen.

In voorkomend geval zal het luchtlandingshoofd een gebied omvatten van circa 50 km².

Aangezien Sovjet luchtlandingseenheden in het verleden het doel uitsluitend te voet konden naderen en aanvallen en

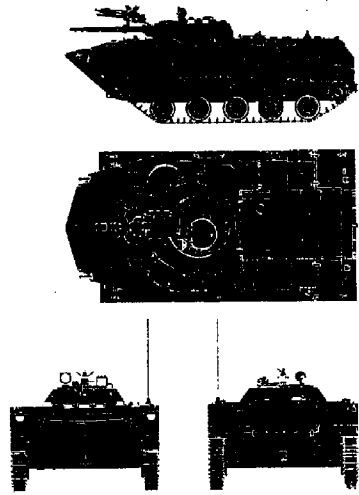
voor snelle operaties van gemechaniseerde ondersteuningswapens dan wel van buit te maken voertuigen afhankelijk waren, heeft de invoering van de BMD geleid tot een aanzienlijke verhoging van de vuurkracht en tactische mobiliteit van deze eenheden.

SOVJET LUCHTPLANLINGSBATALJON IN DE VERDEDIGING VAN EEN BRUGGEHOOFD

Silhouet van de BMD

BMD

Deel II: Midden-Oosten/Afrika

1. Egypte-Libië

Nadat (mede) als gevolg van Libische grensoverschrijdingen en provocaties, de spanning in het grensgebied aanzienlijk was toegenomen, vormde een Libische aanval op een Egyptische grenspost op 16 juli de inleiding voor felle gevechten tussen de strijdkrachten van beide landen, welke ruim een week zouden duren. Bij de Egyptische militaire (tegen)acties, die onder meer het guerilla-trainingskamp bij Al Jaghbub als doelwit hadden, speelde de luchtmacht een uiterst belangrijke rol. Zo werden in het Noord- en Zuid-Oosten van Libië luchtaanvallen uitgevoerd op vliegvelden bij El Adem en Al Kufra. Het staat vast, dat de Libische strijdkrachten bij de gevechten zware verliezen hebben geleden.

(B-2) (W,G,R)

Commentaar: Hoewel mede onder invloed van het door de Egyptische president Sadat eenzijdig afgekondigde staakt-het-vuren de rust in het grensgebied enigszins is weergekeerd, is de toestand nog allerminst stabiel te noemen. Niet alleen heeft zich op 6 augustus opnieuw een grensincident voorgedaan, maar ook gaan beide landen door met het versterken van hun troepenmacht in het betreffende gebied. In dit verband moet er tevens op gewezen worden, dat de SU opnieuw militair materieel (waaronder FITTER-vliegtuigen) aan Libië heeft geleverd. Daarnaast zijn er aanwijzingen, dat ook Joegoslavië onlangs militaire hulp aan het bewind van Khadaffi heeft verleend (in de vorm van 16 GALEB/JASTREB-gevechtsvliegtuigen en reserve-onderdelen) en er via/door Roemenië en Bulgarije eveneens militaire uitrusting naar Libië is overgevlogen. In het grensgebied beschikt Libië momenteel over een troepenmacht van 10.000 à 12.000 man, 210 à 260 tanks, 95 à 108 MIG-23 en 15 MIRAGE-V vliegtuigen, 3 SA-2 bataljons, 2 SA-3 bataljons, en 6 à 9 SA-6 bataljons; Egypte beschikt over 25.000 à 30.000 man, 150 tanks, 49 MIG-21, 11 Mirages-V, 4 à 6 MI-8 HIP helicopters, 5 SA-2 bataljons, 4 SA-3 bataljons, 4 SA-3 bataljons en 3 SA-6 bataljons. De betrekkingen tussen Egypte en Libië zijn de laatste

GEHEIM

jaren sterk verslechterd. Voor een deel kan dit worden toegeschreven aan het feit, dat de Egyptische president Sadat de op de totstandkoming van een (politieke) unie tussen beide landen gerichte politiek van de Libische leider Khadaffi heeft afgewezen. Daarnaast wordt het door Sadat vooral sinds 1973 gevoerde beleid door de Libische regering fel veroordeeld. Zo wordt zijn binnenlandse politiek, waarin politieke en economische liberalisatie in samenhang met nauwere samenwerking met het Westen en de conservatieve olie-staten centraal staan, onverenigbaar geacht met (de Libische interpretatie van) het "Arabische Socialisme". Khadaffi keert zich echter vooral tegen het Egyptische streven naar een vreedzame regeling van het Arabisch-Israëlische konflikt. Libië werkt dan ook nauw samen met die radicale Arabische staten (Algerije, Irak) en Palestijnse organisaties, die eveneens een "confrontatie"-politiek ten opzichte van Israël voorstaan en de door de Amerikaanse regering ontwikkelde vredesinitiatieven volstrekt afwijzen. Zo worden in Libië Palestijnen, behorend tot het zogeheten "Verwerpingsfront", militair opgeleid. De Libische regering geeft d.m.v. subversieve activiteiten in Egypte, die erop zijn gericht de binnenlandse orde aldaar te verstoren en zo de basis te leggen voor de val van president Sadat, uitdrukking aan haar fundamentele bezwaren tegen de door Egypte gevoerde politiek. In nauwe samenhang daarmee werden en worden in het Afro-Arabische achterland van Egypte operaties uitgevoerd, die tot doel hebben Egypte te isoleren en de positie van Sadat (verder) te ondergraven. Zo was Libië betrokken bij de mislukte staatsgreep (juli '76) tegen president Numeiri van Soedan, wiens regering nauwe betrekkingen onderhoudt met Egypte. Daarnaast heeft Libië in het Noorden van Tsjaad gebied bezet en worden aldaar opererende opstandelingen actief (onder meer door de levering van wapens) gesteund. Ook wordt financiële en militaire bijstand verleend

aan het radicaal-socialistische bewind van Ethiopië, waar zowel Egypte als het daarmee politiek en militair nauw verbonden Soedan op zeer slechte voet staan. De politieke tegenstellingen, tussen Egypte en Libië waaraan diepgaande meningsverschillen over de door de Arabische staten te voeren politiek ten grondslag liggen, zijn in zekere zin nog verscherpt door de nauwe politiek-militaire betrekkingen die Khadaffi met de SU heeft aangeknoopt. Het Kremlin heeft zich evenals Libië tegen de door Sadat gevoerde politiek gekeerd, aangezien deze tot een drastische vermindering van de Sovjet invloed in Egypte en tot het huidige (door de Amerikaanse regering gedomineerde) vredesoverleg heeft geleid. De goede relaties tussen Libië en de SU, die door omvangrijke Sovjet wapenleveranties en hulp bij de opbouw en opleiding van de Libische strijdkrachten worden onderstreept, worden door Egypte dan ook als een ernstige bedreiging ervaren. Nu de tegen Sadat en diens politiek gerichte Libische activiteiten vooral in het Egyptische achterland (Rode Zee-gebied) zijn gaan samenvallen met een intensievere Sovjet bemoeienis in deze regio en er in sommige gevallen (b.v. ten aanzien van de hulpverlening aan Ethiopië) zelfs sprake is van een gecoördineerd Sovjet-Libisch optreden, heeft deze dreiging zeker in Egyptische ogen aan betekenis gewonnen. De Egyptische regering lijkt zich hiertegen echter in samenwerking met Soedan en (vooral) Saudi-Arabië krachtiger dan tevoren teweer willen gaan stellen. Het conflict tussen Libië en Egypte moet op basis van het voorafgaande als onoplosbaar worden beschouwd. Zolang Khadaffi de politieke koers van zijn land bepaalt, is een fundamentele verbetering in de betrekkingen tussen beide staten uitgesloten en kunnen bemiddelingspogingen slechts tot een tijdelijke vermindering van de spanningen leiden. Hoewel de uitschakeling van de Libische leider de weg zou vrijmaken voor een toenadering tussen beide staten, is de Egyptische regering er tot dusverre niet in geslaagd zijn val te

bewerkstelligen. De recente grensgevechten hebben wél aangetoond, dat de Libische strijdkrachten organisatorisch en wat betreft hun gevechtswaarde duidelijk de mindere zijn van de Egyptische troepen, maar overigens is de positie van Khadaffi in Libië eerder versterkt dan verzwakt. Vastgesteld kan worden, dat alleen een invasie op grote schaal tot de val van het huidige bewind in Libië kan leiden. Het moet echter uiterst onwaarschijnlijk worden geacht, dat de Egyptische regering daadwerkelijk hiertoe overgaat. Een dergelijke grote militaire operatie zou immers de positie van de honderdduizenden Egyptenaren die in Libië werkzaam zijn, ernstig in gevaar brengen en bovendien tot een versterking van de Sovjet aanwezigheid in Libië kunnen leiden. Daarnaast zou een dergelijke inval nadelige gevolgen kunnen hebben voor het Arabische "vredesoffensief" m.b.t. het Midden-Oosten conflict en bijdragen tot een verdere verslechtering van de economische toestand in Egypte zelf.

Hoewel het zeer waarschijnlijk is, dat nieuwe Libische grensoverschrijdingen en provocaties wederom tot militaire tegen-acties van Egypte zullen leiden, mag dan ook vooralsnog worden aangenomen, dat deze van relatief beperkte omvang zullen blijven.

2. Libanon

In juli hebben de Syrische regering, de Libanese autoriteiten en de PLO in de Libanese plaats Chtaura overeenstemming weten te bereiken over de uitvoering van de Caïro-akkoorden t.a.v. de Palestijnse vluchtelingenkampen en Zuid-Libanon. Het akkoord, waaraan een nieuw Syrisch initiatief ten grondslag lag, zou vanaf 30 juli in twee fasen worden uitgevoerd. In de eerste fase, die ongeveer twee weken zou duren, moest het vraagstuk van de (Palestijnse activiteiten in en rond de) vluchtelingenkampen worden opgelost. Volgens de akkoordbepalingen zou de Arabische vredesmacht een beschermend cordon rond de kampen moeten leggen en verantwoordelijk zijn voor de "externe" veiligheid ervan. De Palestijnse militia zou belast worden met de zorg voor de "interne" veiligheid en verdediging. Daarnaast was in het akkoord bepaald, dat de Palestijnen hun gewapende eenheden naar de

kampen zouden terugroepen. In de tweede fase zou het probleem van Zuid-Libanon centraal staan.

Het Chtaura-akkoord voorzag in een staakt-het-vuren en een terugtrekking van de gewapende eenheden tot ongeveer 15 kilometer van de Libanees-Israëlische grens. Hun plaats zou worden ingenomen door geregelde Libanese troepen.

Terwijl de uitvoering van de bepalingen van het Chtaura-akkoord die op de vluchtelingenkampen betrekking hadden zeker formeel zonder veel moeite verliep, is in het Zuiden nog geen sprake van toepassing van de overeenkomst.

De strijd tussen Palestijnse eenheden en Christelijke militia is daar sinds de ondertekening van de overeenkomst onverminderd doorgegaan.

(B-3) (W,R,G)

Commentaar: Het Syrische initiatief was erop gericht de impasse in het overleg over de toepassing van de Caïro-akkoorden, die de positie van de Palestijnen in Libanon regelen, te doorbreken en daarmee de basis te leggen voor de wederopbouw van Libanon. Dit Syrische streven kan voor een deel verklaard worden uit het feit, dat voor de Syrische regering, die de meeste manschappen voor de in Libanon gestationeerde Arabische vredesmacht geleverd heeft, de betrokkenheid bij de Libanese crisis in sterke mate een politieke, economische en militaire last is gaan worden. Door een regeling van het Libanese vraagstuk te bewerkstelligen, zou Syrië bovendien in staat worden gesteld tot een intensievere betrokkenheid bij de politieke en militaire ontwikkelingen rond het Arabisch-Israëlische conflict. Daarnaast vreesde de Syrische president Assad, dat het voortduren van de strijd in Zuid-Libanon zou kunnen leiden tot een preventieve aanval van de Israëlische strijdkrachten. Aangezien zo'n militair ingrijpen van Israël in Zuid-Libanon Syrië in een oorlog zou betrekken, die gezien de economische problemen van het land en de binnenlandse onrust de regering Assad allerminst zou uitkomen, lag een Syrisch streven naar een akkoord met de PLO inzake de Libanese crisis ook om

deze reden politiek gezien voor de hand.

De verrassende Palestijnse instemming met de door hen voorheen fel bestreden toepassing van de Caïro-akkoorden kan aan verschillende factoren worden toegeschreven. Zo vreesden de Palestijnen, dat bij het voortduren van de impasse hen uiteindelijk tóch een zeer strikt geïnterpreteerde uitwerking van deze akkoorden zou worden opgelegd. De PLO was daarnaast echter (evenals de Syrische regering) vooral bevreesd, dat de nieuwe Israëli-sche regering van Begin zou (kunnen) besluiten tot een militaire interventie in de strijd in Zuid-Libanon ten gunste van de Christelijke militia om daarmee het "Palestijnse probleem", dat tot dusver vooruitgang in het Midden-Oosten overleg had geblokkeerd en zelfs tot ernstige tegenstellingen tussen Israël en de VS had geleid, met militaire middelen uit de weg te ruimen. Daarnaast zou door een Palestijnse instemming met het Syrische plan nauwere samenwerking tussen de PLO en de regering Assad tot de mogelijkheden gaan behoren. Gezien de huidige opstelling van Egypte en Jordanië, die in steeds mindere mate bereid lijken de belangen van de PLO in het vredesoverleg te behartigen, kon de Palestijnse bevrijdingsorganisatie zich conflicten met Syrië (over Libanon) niet veroorloven. Het Chtaura-akkoord bood tevens de mogelijkheid het aanzien van de PLO in de internationale (en vooral Arabische) wereld te vergroten en een wig te drijven tussen de Syrische regering en de Christelijke organisaties, die niet bij de besprekingen in Chtaura waren betrokken. Samenvattend kan worden vastgesteld, dat het Chtaura-akkoord het resultaat was van het samenvallen van de Syrische en Palestijnse belangen.

Hoewel het Syrische streven naar een vreedzame oplossing van het Libanese vraagstuk nu met (enig) succes lijkt te zijn bekroond, zijn er verschillende factoren die tot twijfel aanleiding geven over de feitelijke betekenis van het bereikte akkoord:

- a. Verschillende onderwerpen zijn in het Chtaura-akkoord niet geregeld. Zo is onduidelijk of het aantal Palestijnen dat in de vluchtelingenkampen wapens mag dragen, zal worden beperkt. Op een dergelijke beperking (èn toezicht) had in het verleden de Libanese regering sterk aangedrongen. Daarnaast is de kwestie van de zware wapens, voorzover bekend, niet geregeld. Wel schijnt de Arabische vredesmacht de bevoegdheid te hebben gekregen die wapens, die in strijd met de bepalingen van de Caïro-akkoorden worden behouden in beslag te nemen. Het lijkt echter onwaarschijnlijk, dat de Palestijnen zullen instemmen met een grootscheepse inzameling van deze (zware) wapens door de Arabische vredesmacht. Tenslotte is niets bekend over het tijdstip waarop de uitvoering van het Chtaura-akkoord moet zijn voltooid.
- b. De opstelling van de Palestijnse organisaties, die deel uitmaken van het zgn. "Afwijzingsfront" is onduidelijk. Het is niet bekend of zij zich bij het akkoord hebben aangesloten. Naar verluidt zouden deze organisaties weigeren een staakt-het-vuren in het Zuiden van Libanon te aanvaarden en niet bereid zijn zich uit hun posities aldaar terug te trekken. Het moet anderzijds niet uitgesloten worden geacht, dat de recente Syrische vrijlating van ongeveer 100 leden van dit Front in ieder geval een volledige afwijzing van het Chtaura-akkoord door deze organisaties heeft voorkomen.
- c. De Christelijke organisaties hebben geen rol gespeeld in het overleg dat aan de totstandkoming van het akkoord voorafging. De reactie van de actief door Israël gesteunde Christelijke militia in het Zuiden is op zijn minst onzeker. Aangenomen mag worden, dat de druk op de Christelijke organisaties om met uitvoering van het op het Zuiden van Libanon betrekking hebbende onderdeel van het akkoord in te stemmen, zal toenemen.

- d. Het ontbreken van voldoende, goed bewapende Libanese troepen zet de uitvoering van het Chtaura-akkoord v.w.b. Zuid-Libanon op losse schroeven. Immers, zonder een dergelijke Libanese troepenmacht is de terugtrekking van de Christelijke en Palestijnse eenheden vrijwel uitgesloten. De vorming van een nieuw Libanees leger is echter ernstig vertraagd. Vooruitgang op dit gebied lijkt pas mogelijk na de totstandkoming van een akkoord tussen Christenen en Moslems, dat op zijn beurt weer afhankelijk is van een oplossing van het Palestijnse probleem in Libanon.

Daardoor moet de uitvoering van het "Zuidelijke" deel van de Chtaura-overeenkomst en daarmee het herstel van rust en orde in het Zuiden van Libanon voorlopig onwaarschijnlijk worden geacht. In dit verband zijn (opnieuw) berichten te signaleren, volgens welke binnenkort eenheden van de Arabische vredesmacht naar het Zuiden zullen worden gedirigeerd om een einde te maken aan de strijd aldaar. Naar verluidt zou Israël niet langer bezwaar maken tegen een dergelijke operatie van de vredesmacht, wanneer de actie onder Libanese leiding zou worden uitgevoerd. In het verleden heeft Israël een eventuele duurzame legering van de vooral uit Syrische troepen bestaande Arabische vredesmacht aan zijn grens met Libanon nooit willen dulden. Het moet dan ook niet aannemelijk worden geacht, dat de regering Begin haar standpunt in deze gewijzigd heeft. Door de legering van de Arabische vredesmacht in het Zuiden zou immers een einde worden gemaakt aan de nauwe banden tussen de door de Christenen beheerste Zuidlibanese dorpen en Israël, en bovendien zou het land geconfronteerd worden met de mogelijkheid van een nieuw militair front.

m 3. De verhouding SU-Egypte

Hoewel de SU in uiterst voorzichtige bewoordingen op de strijd tussen Egypte en Libië heeft gereageerd om een verdere verslechtering van de Sovjet-Egyptische betrekkingen en daarmee van de positie van de SU in het Midden-Oosten (overleg) te voorkomen, lijkt een dergelijke ontwikkeling toch allerminst uitgesloten. Het besluit van president Sadat de katoen-export naar de SU en Tsjechoslowakije stop te zetten als reactie op het wapenembargo van de SU en de Tsjechoslowaakse weigering reeds betaalde tanks te leveren, zal zonder twijfel de voor deze herfst geplande besprekingen tussen de ministers van Buitenlandse Zaken Fahmi en Gromyko nadelig beïnvloeden en de kansen op een normalisering van de betrekkingen tussen beide staten verkleinen. De SU lijkt momenteel de contacten met Syrië en de PLO te (willen) intensiveren, om de Sovjet betrokkenheid bij het Midden-Oosten vraagstuk te onderstrepen. In dit verband kan onder meer gewezen worden op het bezoek in juli van de Syrische minister van Defensie Tlass aan de SU. Naar verluidt zou het Kremlin hebben ingestemd met nieuwe, zeer omvangrijke wapenleveranties aan Syrië. Daarnaast zou de Sovjet minister van Buitenlandse Zaken Gromyko binnenkort Damascus bezoeken. Ook het zeer recente bezoek van PLO-leider Arafat aan Moskou verdient in dit opzicht vermeld te worden. Het is niet uitgesloten, dat zowel een verbetering van de positie van de radicale Arabische staten als nauwere betrekkingen tussen Syrië, de SU en de PLO zich zullen aftekenen nu mede o.i.v. de Israëlische regeringspolitiek die een oplossing van het Palestijnse vraagstuk op basis van een territoriaal compromis t.a.v. de West Bank lijkt uit te sluiten en daarmee tevens de Palestijnse bereidheid tot het innemen van een gematigd standpunt heeft verkleind, de kansen op een spoedige doorbraak in het Midden-Oosten overleg uiterst gering moeten worden geacht.

im 4. Het Zuidelijke Rode-Zeegebied/De "Hoorn van Afrika"

Zowel in het Noorden als het Zuid-Oosten van Ethiopië is de strijd tussen de aldaar opererende afscheidingsbewegingen en de regeringstroepen verhevigd.

Op beide fronten heeft het radicaal-socialistische bewind van

Mengistu terrein moeten prijsgeven. De centrale regering beheerst in de Noordelijke provincie Eritrea nog slechts enkele steden, waaronder Asmara en de havenplaatsen Assab en Massawa. Door de recente successen van de vooral door de gematigde Arabische staten gesteunde verzetsbewegingen, is de positie van de regeringstroepen echter ook daar aanzienlijk verslechterd. De verbindingen tussen deze steden en Addis Abeba zijn momenteel regelmatig het doelwit van guerilla-aanvallen. Dit heeft er reeds toe geleid, dat de centrale regering te kampen heeft met een ernstig brandstoftekort. Ook zijn de levensmiddelenprijzen aanzienlijk gestegen. In het Zuid-Oosten van het land heeft het zogenaamde "Front voor de bevrijding van West-Somalië", dat naar aansluiting streeft van het sinds de vorige eeuw onder Ethiopisch bestuur staande Ogaden-gebied bij Somalië, mede dankzij actieve steun van dit buurland en de Ethiopische regeringstroepen belangrijke nederlagen toegebracht. Het front controleert reeds belangrijke delen van de Ogaden, maar is er nog niet in geslaagd de voornaamste steden in het betreffende gebied, te weten Dire Dawa, Harrar en Jijiga, te veroveren. Bij de strijd in de Ogaden hebben ook de Somalische legereenheden, die door de regering van president Barre waren ingezet om de Somalische aanspraken op het gebied te ondersteunen, zware verliezen geleden. Naar verluidt zou het daarbij gaan om minstens 4.000 doden en gewonden, 50 tanks en 6 vliegtuigen (5xMIG-21 en 1xMIG-17).

(B-3) (W,R,G,Gr)

Commentaar: Het moet uitgesloten worden geacht, dat de Ethiopische regering de strijd tegen de afscheidingsbewegingen in het Noorden en Zuid-Oosten van het land zal kunnen winnen zonder omvangrijke buitenlandse hulp. De Ethiopische afhankelijkheid van de door de Communistische wereld te leveren hulp zal dan ook verder toenemen. Deze hulpverlening is in het kader van de toenadering tussen Ethiopië en de Communistische staten in de afgelopen maanden reeds op gang gekomen. Het bezoek dat de Ethiopische leider Mengistu in mei aan de SU bracht, heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld. De Communistische hulp wordt

vooral door de SU en Cuba verzorgd. Deze bijstand loopt voor een deel via die staten in de regio waarmee nauwe politieke en militaire betrekkingen worden onderhouden, te weten Zuid-Jemen en Libië.

Daarnaast leveren ook andere WP-landen (met name de DDR) en Joegoslavië militair materieel. De Ethiopische leiding heeft onlangs op een sterke uitbreiding van deze (militaire) hulp aangedrongen bij de regeringen van Libië, Cuba en de SU. Het moet echter betwijfeld worden, of aan dit dringende verzoek zonder meer tegemoet zal kunnen worden gekomen. Zo is terughoudendheid van de kant van Libië allerminst uitgesloten nu de spanning in het grensgebied met Egypte na de gevechten in juli niet is afgenomen en een nieuw gewapend treffen tussen beide landen tot de reële mogelijkheden blijft behoren. Het is niet onwaarschijnlijk, dat Cuba in het licht van de toestand in Angola eenzelfde houding zal aannemen. Na de verslechtering van de situatie aldaar in het voorjaar, heeft de Cubaanse regering de militaire hulp aan het MPLA-bewind opgevoerd en het Cubaanse civiele en militaire personeel in Angola met 4.000 à 5.000 man versterkt tot 15.000 à 20.000. Een verdere verzwakking van de positie van de Neto-regering en daarmee een nog verder toenemende Cubaanse betrokkenheid bij de ontwikkelingen in Angola is zeker niet uitgesloten. Dit zou de bereidheid van de Cubaanse regering om, middels een omvangrijke uitbreiding van de hulp aan het wankelende bewind in Ethiopië, de Cubaanse betrokkenheid bij de strijd in de Hoorn van Afrika te intensiveren, nadelig kunnen beïnvloeden.

De SU heeft in het Ethiopisch-Somalische conflict om de Ogaden openlijk partij gekozen voor het bewind van Mengistu hetgeen zowel bij de Somalische als de Syrische en Irakese leiders negatieve reacties heeft losgemaakt. In de Sovjet massa-media wordt Ethiopië voorgesteld als een slachtoffer van (de) militaire interventie van Somalische strijdkrachten. Daarnaast wordt gepleit voor een vreedzame, politieke regeling van de conflicten tussen

beide landen. Een uitbreiding van de wapenleveranties aan Ethiopië kan tot een (verdere) verslechtering van de betrekkingen tussen het Kremlin en de Somalische regering van president Barre leiden. Immers bij de strijd in de Ogaden zijn rechtstreeks Somalische troepen betrokken. Volgens nog onvoldoende bevestigde berichten zou president Barre zelfs al besloten hebben de aan de SU verleende (militaire) faciliteiten te beperken, en is de Sovjet (militaire) aanwezigheid in het strategisch gelegen Somalië de laatste tijd afgenomen. Toch moet het onwaarschijnlijk worden geacht, dat uitbreiding van de militaire hulp aan Ethiopië op korte termijn tot een breuk tussen de SU en Somalië zou leiden. Somalië is immers (bijna) volledig afhankelijk van de Sovjet wapenhulp en de in het bestuurs- en militaire apparaat ingeschakelde Sovjet-adviseurs. De regering Barre lijkt zich dan ook in het licht van de huidige, gezien het standhouden van de Ethiopische troepen in de steden Dire Dawa, Harar en Jijiga nog niet definitief besliste, strijd in de Ogaden een dergelijke koerswijziging niet te kunnen veroorloven. Als gevolg van de Ethiopisch-Somalische tegenstellingen over de toekomst van de Republiek Djibouti (het vroegere Franse Afar en Issa-land) zou voor president Barre een verzwakking van de Somalische strijdkrachten, die het overmijdelijke gevolg zou zijn van een breuk met Moskou, óók in een later stadium politiek-militaire risico's met zich mee brengen. Toch mag op de lange(re) termijn een Somalische koerswijziging ten koste van de SU niet worden uitgesloten. In dit verband is het aanbod van (vooral) de Verenigde Staten om Somalië van wapens te voorzien van groot belang, evenals de toezegging van Saudi-Arabië een Somalische breuk met Moskou met aanzienlijke financiële hulp (minstens 100 miljoen dollar) te zullen honoreren. Naast dit Amerikaanse initiatief, waarbij ook Iran en zelfs China zich lijken aan te sluiten, zijn er nog andere ontwikkelingen te vermelden die evenzeer passen in het door Saudi-Arabië financieel gesteunde streven van de gematigde Arabische staten

naar beperking van de Sovjet invloed in het Rode Zee-gebied. Zo hebben het onder Saudi-Arabische invloed staande Noord-Jemen en Zuid-Jemen zich bereid verklaard de bescherming van het Rode Zee-gebied op zich te nemen wanneer andere Arabische landen (lees: Saudi-Arabië) de daarvoor noodzakelijke financiële en militaire middelen verstrekken. Daarnaast zou de Soedanese president Numeiri op korte termijn een vergadering met de drie afscheidingsbewegingen van Eritrea (willen) beleggen met het doel een einde te maken aan de verdeeldheid tussen deze organisaties en zó de basis te leggen voor verdere militaire successen en een gemeenschappelijke politieke opstelling van deze bewegingen tegen(over) het Ethiopische bewind.

Op basis van het voorafgaande mag worden aangenomen, dat het Kremlin de Sovjet invloed in Somalië en Ethiopië zal pogen te consolideren door de militaire hulp aan beide landen voort te zetten en daarmee de afhankelijkheid van deze staten van de SU op dit gebied te bestendigen. Eenzelfde Sovjet gedragslijn is te verwachten t.o.v. Zuid-Jemen, waarmee eveneens nauwe politieke en militaire banden worden onderhouden. Daarnaast zal het Kremlin ten behoeve van een versterking van de Sovjet positie in het Zuidelijke Rode Zee-gebied voor de lange(re) termijn zich in (nog) sterkere mate als voorheen inzetten voor een vreedzame, politieke regeling van de conflicten tussen Ethiopië en Somalië (om de Ogaden en de toekomst van de Republiek Djibouti) en die tussen het bewind van Mengistu en de onderling sterk verdeelde, Eritrese bevrijdingsbewegingen. Aangenomen mag worden, dat de Sovjet leiders reeds het huidige bezoek van Barre aan Moskou zullen aangrijpen om de Somalische regering te overreden met zo'n politieke oplossing van de problemen akkoord te gaan.

Het is niet uitgesloten dat de bondgenoten van de SU in de regio, Libië en Zuid-Jemen, daarbij mogelijk ook een bemiddelende rol zullen (gaan) spelen. Ook Cuba zou hiervoor worden ingeschakeld. Onlangs heeft zelfs de Palestijnse leider Hawatmeh, die aan het hoofd staat

van het "Democratisch front voor de bevrijding van Palestina", gepoogd de tegenstellingen tussen Ethiopië en Somalië uit de weg te ruimen. Een succesvolle bemiddeling door de SU of een van haar bondgenoten zou de basis kunnen leggen voor de vorming van een alliantie van radicale Rode Zee-staten, die de, vooral door Saudi-Arabië bestreden, Sovjet invloed in de regio duurzaam zou (moeten) veiligstellen.

Deel III: Verre-Oostenentiegel 1. Chinaa. Binnenlandse situatie

Van 16 tot 21 juli is in Peking het 3e plenum van het Centraal Comité (CC) bijeengekomen. Het CC bevestigde Hua Kuo-feng formeel in zijn functie van partij-voorzitter en stootte de vorig jaar uitgeschakelde (radicale) "bende van vier" uit de partij. Daarnaast werd Teng Hsiao-ping in al zijn vroegere (partij- en staats) functies hersteld, te weten vice-voorzitter van de partij, vice-premier, chef-staf en vice-voorzitter van de militaire commissie van de partij. De rehabilitatie van Teng, die in april '76 onder druk van de radicale vleugel van de Communistische partij voor de tweede maal in zijn politieke carrière uit de Chinese leiding was verwijderd, is lange tijd omstrede geweest. De door het CC genomen besluiten maakten de weg vrij voor het bijeenroepen van het eerste partij-congres na de dood van Mao Tse-tung (september '76). Dit 11e congres van de Communistische partij bevestigde de door het CC aanvaarde resoluties. In de door voorzitter Hua, minister van Defensie Yeh Chien-ying en vice-premier Teng gehouden toespraken tot de deelnemers aan het congres, werd grote nadruk gelegd op (het belang van) orde en rust, stabiliteit en politieke eenheid. Zeer veel aandacht kreeg ook het pragmatische economische beleid, zoals dat de afgelopen maanden in een serie speciale conferenties vorm heeft gekregen. Door dit beleid waarin de modernisering van landbouw, industrie, wetenschap en technologie, en defensie als centrale doelstelling is opgenomen, moet China tegen het einde van deze eeuw zijn uitgegroeid tot een moderne, machtige socialistische staat. Het partijcongres koos een nieuw CC. Dit bestaat uit 201 leden en 132 plaatsvervangende leden. In het nieuwe Comité zijn de plaatsen van de weggezuiverde aanhangers van de "bende van vier" vooral ingenomen door functionarissen uit het partij-, regerings- en militaire apparaat, die in het verleden het doelwit waren geweest van de aanvallen van de radicalen binnen de CP. Het CC heeft een nieuw Politbureau samengesteld.

Dit belangrijkste politieke orgaan in China bestaat nu uit 23 leden (was 21) en telt vier plaatsvervangende leden. In het Politbureau, dat in de afgelopen jaren als gevolg van zuiveringen en sterfgevallen sterk was geslonken, zijn de militairen zeer sterk vertegenwoordigd. Het dagelijkse bestuur ervan wordt gevormd door Hua Kuo-feng en de vice-voorzitters Yeh Chien-ying, Teng Hsiao-ping, vice-premier Li-hsien-nien en Wang Toeng-hsing, die als voormalig lijfwacht van Mao Tse-tung met zijn veiligheidstroepen een uiterst belangrijke rol speelde bij de uitschakeling van de "bende van vier" vorig jaar oktober. De in het Politbureau (her)benoemde leden hebben in het algemeen een grote bestuurservaring. De samenstelling van dit top-orgaan weerspiegelt de keuze voor een (door ervaren bureaucraten en technocraten uit te voeren) pragmatische politiek.

(B-3) (W,G,Gr,R)

Commentaar: Teng's rehabilitatie, waaraan een officiële herwaardering van de door hem geopperde denkbeelden over hervormingen op sociaal-economisch gebied en het terrein van wetenschap en technologie in de Chinese media voorafging, luidt een nieuw tijdperk in de Chinese politiek in, waarin de door Mao Tse-tung en de radicalen benadrukte ideologische factor niet langer een beslissend stempel zal drukken op het te voeren sociaal-economische en politieke beleid. In zekere zin is de terugkeer van de indertijd op aanwijzing van Mao Tse-tung zelf uit de Chinese leiding verwijderde Teng een bekrachtiging van de reeds in de concrete politiek van diens opvolger Hua zichtbare "de-Maoisering" van China. De denkbeelden van de overleden partij-voorzitter zullen in de toekomst alleen nog maar een rol spelen bij de beleidsvorming, wanneer en in zover zij verenigbaar zijn met het nieuwe beleid, waarin de met pragmatische maatregelen te stimuleren ontwikkeling en modernisering van de economie (en de strijdkrachten) centraal staan. Partij-voorzitter

Hua Kuo-feng, die er voorlopig in geslaagd lijkt een overwicht te behouden op zijn potentiële rivaal Teng, zal de gerehabiliteerde vice-premier en chef-staf met name moeten inschakelen om zijn moderniserings- en ontwikkelingspolitiek met succes te kunnen uitvoeren. Hoewel de doelstellingen van dit beleid door de gehele partij- en legertop worden onderschreven, zijn met de nagestreefde modernisering een aantal problemen verbonden, die voorzover bekend nog niet zijn opgelost en daardoor de vastlegging van de doelen en de beschikbare middelen in een (door een mogelijk binnenkort bijeen te roepen nationaal volkscongres af te kondigen) Vijfjaren-plan lijken te verhinderen. Deze problemen hangen voor een belangrijk deel samen met het feit, dat China te kampen heeft met een chronisch kapitaaltekort. Hoewel de huidige campagnes in landbouw en industrie, die tot doel hebben de agrarische en industriële produktie evenals de mechanisatiegraad in de landbouw reeds in de eerstkomende jaren sterk op te voeren, mogelijk (ook) tot aanzienlijke kostenbesparingen kunnen leiden, zullen zij dit kapitaaltekort zeker niet kunnen opheffen. De beperkte financiële mogelijkheden dwingen de Chinese leiding tot het stellen van prioriteiten in het moderniseringsbeleid. Er zijn nauwelijks aanwijzingen, dat dit reeds in afdoende mate is gebeurd. In dit verband moet erop worden gewezen, dat ook met betrekking tot het uiterst gewichtige vraagstuk van de lonen (nog) beslissingen moeten worden genomen. Hieraan zal naar verluidt een aparte conferentie worden gewijd. Hoewel een algemene loonsverhoging voor de handhaving van de arbeidsvrede en politieke stabiliteit noodzakelijk moet worden geacht, zou een dergelijke loonaanpassing weer ten koste gaan van de voor de modernisering en versnelde ontwikkeling van de economie vereiste investeringen.

Bovendien zou de vraag naar consumptie-goederen erdoor toenemen, terwijl aan de produktie daarvan door de regering juist geen al te hoge prioriteit kan worden toegekend.

In het kader van de discussies over de vraag of in de staatsbegroting prioriteit moet worden toegekend aan de ontwikkeling van de landbouw, industrie òf de defensie, kan de noodzakelijke bepaling van het tempo waarin de modernisering van het militaire apparaat zal plaatsvinden, tot conflicten binnen de Chinese (militaire) leiding leiden. In dit verband is van groot belang, dat nog steeds niet (definitief) is afgeweken van het Maoïstische concept van het ideologisch weerbare volksleger en de volksoorlog. Van een eenduidige keuze voor een met de nieuwste wapensystemen uitgeruste, mobiele en goed getrainde, professionele strijdmacht is dan ook in de t.g.v. de Dag van het Leger gehouden redevoeringen en gepubliceerde pers-artikelen geen sprake. Het feit, dat de opbouw en versterking van de Chinese defensie ook door minister van Defensie Yeh Chien-ying wordt gekoppeld aan de militaire denkbeelden van Mao Tse-tung, wijst eerder op het tegendeel. Uit de nadruk die de laatste tijd niet alleen op de (op te voeren) discipline en ideologische zuiverheid van de strijdkrachten, maar ook op de principiële onderschikking van het defensie-apparaat aan de partij (-koers) wordt gelegd, kan worden afgeleid, dat de partij-leiding zich niet zal laten dwingen tot een snelle aanschaf van financieel uiterst kostbare moderne wapensystemen. In dit verband is de indruk dat de Chinezen - mede met het oog op hun ervaringen in het verleden met de SU - weinig willen weten van een intensieve militair-technologische (en ook industriële) samenwerking met de VS, nog eens bevestigd door het bezoek dat de Amerikaanse Admiraal Zumwalt in juli aan China bracht.

Mede met het oog op de Chinese drie-werelden theorie, lijkt een getemporiseerde militair-technologische samenwerking met Westeuropese landen niet tot de onmogelijkheden te behoren.

b. Buitenlandse politiek

De Amerikaanse minister van Buitenlandse Zaken Vance heeft onlangs een officieel bezoek gebracht aan China. Tijdens zijn besprekingen met de Chinese leiders is voor zover bekend geen vooruitgang geboekt in de kwestie-Taiwan, die als het voornaamste struikelblok in de Chinees-Amerikaanse betrekkingen kan worden gezien. Het bezoek van de Amerikaanse bewindsman werd door de SU aangegrepen voor het lanceren van een nieuwe, uiterst felle aanval op de door de Chinese regering gevoerde politiek.

(B-2) (W,R)

Commentaar: De terugkeer van Teng Hsiao-ping in de Chinese top en de wijzigingen die tijdens de partij-bijeenkomsten in de samenstelling van de hoogste beleidsorganen zijn aangebracht, zullen niet tot belangrijke veranderingen in het buitenlandse beleid van China leiden. Het streven naar terugdringing van de Sovjet invloed in de wereld blijft in de buitenlandse politiek van Hua cs. een centrale plaats innemen. Dit is in recente toespraken van de Chinese leiders, waarin het "fascisme" van de in de SU heersende "kliek" onder meer wordt veroordeeld, opnieuw benadrukt.

Aan de recente hervatting van de sinds enkele jaren opgeschorte Chinees-Russische besprekingen over de navigatie op de grensrivieren, mag dan ook geen groot gewicht worden toegekend.

In het kader van dit onderdeel van het Chinese beleid lijkt Peking zich in de nabije toekomst sterker te zullen gaan bezig houden met de situatie in Afrika en het Midden-Oosten. In het recente verleden is reeds op bescheiden schaal militaire hulp geleverd aan Egypte en Zaïre.

Ook Soedan en mogelijk zelfs Somalië lijken echter nu voor zulke bijstand in aanmerking te komen.

Daarnaast lijkt het bezoek van de Rhodesische nationalist-leider Mugabe aan Peking (juni) erop te duiden, dat China ook in Zuidelijk Afrika actiever dan voorheen de Sovjet invloed wil tegengaan. De recente intensivering van de contacten met de PLO wijst v.w.b. het Midden-Oosten in dezelfde richting. Ook de politiek v.w.b. de Verenigde Staten en Taiwan zal ongewijzigd blijven. Tijdens het bezoek van Vance aan Peking hebben de Chinese leiders, naar verluidt, vastgehouden aan hun eis, dat de Amerikaanse regering het defensieverdrag met Taiwan moet opzeggen, de aldaar gestationeerde troepen moet terugtrekken en de diplomatieke betrekkingen met Taiwan moet verbreken, alvorens een normalisatie van de Chinees-Amerikaanse betrekkingen kan plaatsvinden. De Chinese regering is tevens niet bereid om het gebruik van geweld ter "bevrijding" van Taiwan af te zweren. Hoewel deze Chinese opstelling een vergelijk inzake de Taiwan-kwestie met de regering Carter en daarmee een fundamentele verbetering in de betrekkingen met de Verenigde Staten lijkt uit te sluiten, behoort een intensivering van de contacten op economisch gebied wél tot de mogelijkheden. In dit verband moet erop worden gewezen, dat het Chinese streven naar versnelde modernisering van landbouw en industrie een uitbreiding van de invoer van buitenlandse technologie en "know how" met zich zal meebrengen. China zal zich hiervoor in de eerste plaats tot de Westerse geïndustrialiseerde wereld wenden. Het is niet uitgesloten, dat Peking voor de financiering van deze invoer zelfs haar terughoudendheid t.o.v. buitenlandse kredieten zal laten varen.